

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Avtorica:
Tina Černuta

Mentor:
Doc. dr. Aleš Gabrič

KULTURNOPOLITIČNI NAZORI IVANA TAVČARJA

Diplomsko delo

Ljubljana, 2003

KAZALO

1. PREDGOVOR	5
2. UVOD	6
3. ŽIVLJENJEPIS	8
3.1. OTROŠTVO, MLADOST IN ŠOLSKA LETA	8
3.2. VSESTRANSKA AKTIVNOST	9
3.3. ZASEBNO – DRUŽINSKO ŽIVLJENJE	9
3.4. ZAKLJUČEK ŽIVLJENJA VELIKEGA MOŽA	10
4. LITERARNO USTVARJANJE	12
4.1. VSEBINSKI MOTIVI – TEME LITERARNIH DEL	12
4.2. UTOPIJA 4000	12
4.3. IZZA KONGRESA	13
4.4. CVETJE V JESENI	13
4.5. VIŠOŠKA KRONIKA	14
4.6. ANALIZA LITERARNEGA PISANJA	14
5. IVAN TAVČAR KOT POLITIK	15
6. SLOVENSKI JEZIK	17
6.1. RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V DEŽELNEM ZBORU	17
6.1.1. ZAHTEVE PO SLOVENSKIH NAPISIH	17
6.1.2. ZAHTEVA PO SLOVENSKEM POZDRAVLJANJU, NAGOVARJANJU IN ODGOVARJANJU VLADNIH ZASTOPNIKOV	19
6.2. RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V ŠOLAH	20
6.3. RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V LITERARNIH DELIH	22
6.4. RABA SLOVENSKEGA JEZIKA NA PRAVNEM PODROČJU	22
7. TAVČARJEV ODNOS DO KULTURNIH DOGODKOV IN UMETNOSTI	24
7.1. SLAVNOST OB POSTAVITVI IN ODKRITJU PREŠERNOVEGA SPOMENIKA	24
7.1.1. ODMEVI NA LIBERALNI STRANI	24
7.1.2. ODMEVI NA KATOLIŠKI STRANI	27

8. ŠOLSTVO	30
8.1. ODNOS DO ŠOLSKEGA SISTEMA	30
8.2. ŽELJE PO USTANOVITVI UNIVERZE V LJUBLJANI	31
8.3. ODNOS DO SLOVENSКИH UČITELJEV	32
8.3.1. TAVČAR SE POSTAVI V BRAN UČITELJSKEMU DRUŠTVU	34
9. ČAS ŽUPANOVANJA	35
9.1. ODNOS DO DEŽELNEGA GLEDALIŠČA IN GLEDALIŠKIH USTVARJALCEV	35
10. DRUŠTVENO UDEJSTVOVANJE IN ŽIVLJENJE	38
10.1. DUNAJSKI AKADEMSKI KLUB SLOVENIJA	38
10.2. SLOVENSKA MATICA	39
10.3. TAVČAR KOT PREDSEDNIK MESTNEGA ŠOLSKEGA SVETA	39
10.4. DRUŠTVO SOKOL	40
11. ČASNIK SLOVENSKI NAROD	44
11.1. VLOGA UREDNIKA	44
11.2. PISEC PODLISTKOV	45
12. REVIJA SLOVAN	48
13. OBJAVLJANJE LASTNIH TEKSTOV IN RAZMIŠLJANJ POD PSEVDONIMI	49
14. IVAN TAVČAR V OČEH SVOJИH SODOBNIKOV	52
14.1. IZIDOR CANKAR	52
14.2. SLOVENSKI NAROD	53
14.3. LETNO POROČILO 1. MESTNE ŠESTRAZREDNE OSNOVNE ŠOLE V LJUBLJANI	53
14.4. UČITELJSKI TOVARIŠ	54
14.5. FRAN ŠUKLJE	54
14.6. ODVETNIŠKA PISARNA	54
14.7. DR. IVAN ŠUŠTERŠIČ	55
14.8. TUJI ČASNIKI IN ODMEVI	55
14.9. POVZETEK POMEMBNEJŠIH NEKROLOGOV	56
15. ANALIZA ANKETE NA TEMO IVAN TAVČAR	59
16. ZAKLJUČEK	69
17. SEZNAM LITERATURE	73
17.1. ARHIVSKI VIRI	73
17.2. OBJAVLJENI VIRI	74
17.3. ČASOPISJE	74

17.4. LITERATURA	75
18. PRILOGE	77
18.1. SLIKOVNI MATERIAL	77
18.2. ANKETA	87

1. PREDGOVOR

Na začetku preden se bom posvetila vsebinskemu delu diplomske naloge, bi se rada prav iz srca zahvalila vsem, ki so mi pomagali bodisi z vsebinsko – informacijskega vidika, ali z drugimi koristnimi nasveti in z moralno podporo. Tako se na tem mestu zahvaljujem staršem in fantu, ki so me spodbujali, da se nisem predala že v prvih neuspešnih tednih iskanja gradiva. Zahvaljujem se tudi mentorju doc.dr. Alešu Gabriču, vsem prijaznim zaposlenim v Arhivu Slovenije, Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Zgodovinskem arhivu Ljubljana enota v Škofji Loki, pa tudi številnim knjižničarjem, ki so mi, moje nekoliko nevsakdanje želje, pomagali uresničiti. Saj sem največkrat potrebovala ravno tiste knjige, ki so že davno romale v skladišča kot nepopularno gradivo. Zahvaljujem se tudi anketirancem, ki so se z veseljem odzvali na mojo anketo ter mi s svojim poznavanjem Ivana Tavčarja pomagali zbrati empirične podatke, ki so naredili moje razmišljanje v diplomskem delu bolj široko.

Pri pisanju diplomskega dela sem se večkrat soočila z dejstvom, da je bilo veliko stvari še neobdelanih in razdrobljenih na številnih koncih. Tako sem si pomagala z originalnimi oz. primarnimi viri, kot so zapisniki različnih sej, arhivirani dokumenti, časniki, ki so izhajali v tistem času...

Pri dodelavi posameznih tem, sem si pomagala s številnimi knjigami. Na moje veliko začudenje se je kar nekajkrat zgodilo, da so določeni podatki enostavno manjkali. Tako v večini primerov nisem zasledila natančnejših dokumentov o Tavčarjevem društvenem delovanju. Ampak pustimo to zdaj ob strani, saj se bom k temu še vrnila.

Čas je že, da se posvetim pisanju in razmišljanju o vsestransko aktivni osebnosti, ki je najbolj poznana kot pisatelj in ljubljanski župan, Ivanu Tavčarju oz. natančneje dr. Ivanu Tavčarju.

2. UVOD

Na začetku bom na kratko predstavila večini dobro poznan življenjepis in literarno ustvarjanje Ivana Tavčarja. Vendar se pri tej predstavitvi ne bom dolgo zadržala, saj sem ti dve temi oblikovala le kot uvod k celovitejši predstavitvi Ivana Tavčarja kot kulturno politično osebnost, ki je živela in bila aktivna v javnem življenju na prehodu iz 19. v 20. stoletje.

V nadaljevanju bom predstavila Tavčarjeva prizadevanja za uveljavitev in uporabo slovenskega jezika na političnem, kulturnem, izobraževalnem in pravnem vidiku.

Tematiki slovenskega jezika sledi poglavje o udejstvovanju na kulturnem področju. Tu imam v mislih predvsem Tavčarjev slavnostni govor ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani, Tavčarjev boj za večji ugled in pravice učiteljev, zahteve po ustanavljanju slovenski šol in spremembah učnega programa v šolah. Ne bom pozabila na čas njegovega županovanja in s tem povezanim reševanjem gledališča in gledaliških ustvarjalcev, predvsem, igralcev.

Tavčar ni bil le kulturna in politična osebnost. Poleg številnih funkcij je bil tudi član številnih društev. Opozoriti moram, da nisem imela veliko uspeha pri pridobivanju podatkov o njegovih dosežkih in konkretnih dejanjih znotraj društev. Največkrat sem lahko zapisala le to, da je bil član določenega društva, več pa žal ne. Pri nekaterih društvih sem dobila več podatkov, zato sem o tem napisala več.

V naslednjem sklopu se nameravam posvetiti Tavčarjevi časnikarski dejavnosti. Pisanju v časnike je ostal zvest celo življenje, prebil se je celo na mesto urednika v Slovenskem narodu. Tudi o tej funkciji bom v nadaljevanju zapisala nekaj stavkov, saj je tudi skozi to službo skušal "po svoje urediti" politično situacijo.

Njegov satirično piker stil pisanja in objavljanja člankov ga je "prisilil", da se je začel pod svoje članke podpisovati s psevdonimi. Uporabljal je veliko različnih, zaradi težje prepoznavnosti si jih je občasno sposojal od svojih sodobnikov. Na ta način je skušal zмести bralce, pa tudi konzervativni tabor, tako da velikokrat niso mogli ugotoviti, kdo točno se skriva za podpisanimi črkami, znaki, besedami...

Ob koncu svojega raziskovanja in predstavljanja Ivana Tavčarja bom skušala, skozi objavljene članke ob njegovi smrti, predstaviti v kakšni luči so ga predstavili bodisi predstavniki liberalne bodisi konzervativne strani.

V zadnjem poglavju bom v nekaj stavkih skušala z analizo ankete predstaviti poznavanje oziroma nepoznavanje Ivana Tavčarja skozi oči ljudi, ki živijo 80 let po njegovi smrti. Omenjeno anketo sem zastavila raznolikemu krogu ljudi; mladim, starejšim, moškim, ženskam, s srednješolsko, višjo, visokošolsko izobrazbo...Na rezultate ankete je potrebno še malo počakati in si prebrati naslednjih nekaj strani.

Predno se posvetim Ivanu Tavčarju je prav, da predstavim tudi svoja pričakovanja in hipoteze, ki sem jih imela izoblikovane pred začetkom aktivnega iskanja podatkov in kasnejše obdelave le-teh. Vse moje predstave so temeljile na osnovno in srednješolskem poznavanju slovenskega literata Ivana Tavčarja. V prvi fazi sem zaradi neuspeha pri pridobivanju novih podatkov kar nekajkrat obupala, saj mi ni uspelo najti ničesar uporabnega. Zato sem bila na trenutke prepričana, da je bil Ivan Tavčar le osebnost, ki je pisal literarna dela in je bil 10 let ljubljanski župan. Na trenutke sem se tako skušala prepričati, da je vse, kar je pomembnega naredil, že napisano in da avtorji niso spregledali nič pomembnega. Vendar sem se krepko uštela in izvedela marsikaj novega in zanimivega. Ob samem začetku sem bila prepričana, da je bila njegova najbolj pomembna dejavnost literarno ustvarjanje z opisovanjem hrepenenja po vaškem in srečnem ljubezenskem življenju. Zaradi njegove pravniške izobrazbe sem predvidevala, da je občasno aktivno sodeloval tudi v pravnih razpravah. V času županovanja je najverjetneje aktivno deloval, vendar so imeli pomembnejšo vlogo mestni svetniki, ki so z glasovanjem sprejemali ali zavračali njegove predloge. Tako, da je igral bolj vlogo »marionete«. Zanimivo se mi zdi dejstvo, da pred pisanjem sploh nisem premišljevala o njegovi politični usmeritvi, čeprav nisem bila presenečena, ko sem izvedela, da je bil pristaš in voditelj liberalne struje. Tavčarjevo zasebno življenje mi je bilo popolna neznanka, zaradi česar sem bila prepričana, da je dvorec na Visokem podedoval, da ni bil poročen, kar se tiče njegovih otrok, pa saj je imel vsak kakšnega. Glede na moja pričakovanja se je celotna naloga odvila v čisto nepričakovano bolj obsežno in tudi, zanimivo smer.

3. ŽIVLJENJE

3.1. OTROŠTVO, MLADOST IN ŠOLSKA LETA

Ivan Tavčar se je rodil 28. avgusta 1851 v Poljanah nad Škofjo Loko¹ v preprosti kmečki družini. Svoje šolanje je začel v domačem kraju. Med šolanjem je bil med najboljšimi učenci, zato je smel ob koncu leta v šolsko spominsko knjigo vpisati učiteljev nauk.² Po dveh letih šolanja v Poljanah se je poslovil od domačega kraja, odšel je namreč v »svet«. Poleg šolskih obveznosti je hodil tudi v cerkev, kjer je bil ministrant.³ Prvi dve leti je gimnazijo obiskoval v Ljubljani, dokončal pa jo je v Novem mestu.⁴ V tem času mu je stal ob strani očetov stric Anton Tavčar, ki je bil škofijski kaplan v Ljubljani. V času šolanja je bil ves čas zelo dober učenec in priljubljen med sošolci. Študij prava je opravil na Dunaju. Med študijem je prejemal Knafljevo štipendijo v znesku 240 goldinarjev, poleg tega je poprijel tudi za delo in s priložnostnimi deli zaslužil še kak goldinar. Kmalu po preselitvi na Dunaj se je pridružil društvu Slovenija. Omeniti velja tudi dejstvo, da je počitnice še vedno preživel v domačem kraju in pri stricu v Raki na Dolenjskem. Že v šolskih klopih je prijateljeval z Ivanom Hribarjem, njuno prijateljstvo

¹ Poljane so bile v Tavčarjevi mladosti vas, ki je štela vsega skupaj nekaj čez štirideset hiš, dva premožna kmeta, cerkev, šolo in farovž. Skozi vas je tekel potok, okoli katerega so se razprostirali travniki, ki so segali vse tja do bilžnjih hribov, ki so vaščanom nudili kurjavo za mrzle zimske dni. Hrano so si morali prigarati na svojih hribovskih njivicah, ki pa niso bile rodovitne, tako da so pridelali le najnujnejše. Podhranjenost je bila zato velika in glavni razlog za veliko umrljivost majhnih otrok. Le v treh hišah, dveh kmetijah in farovžu so uspeli pridelati toliko, da so leto preživeli brez lakote. Drugod so kmetje in ostali domači poprijeli za vsakršno delo, da so zaslužili kaj malega denarja ali hrane, tako so pomagali bogatima kmetoma kot hlapci in dekle, prekupčevali s platnom, s konji, bili čebelarji, štacunarji, zidarji, gozdarji, se ukvarjali z različnimi domačimi obrtmi (izdelovali so pipe, lesene žlice, pletli koše...)... (prim.: Naglič, 2001a: str. 17)

² Tavčar je zapisal dva in sicer: »Če vas kdo imenitnih ali kateri vikši sreča, odkrite se mu iz delač, priklonite se mu, postijte nekoliko, in šele potlej se pokrijte, ko bo nekoliko stopinj od vas« ter »Lakomnost je železna suknja, ktera se izsleči ne da, in s starostjo raste. Več ko lakomnik ima, več poželjuje, njega srce je terdo ko kamen; gnada božja ga ne omehči. Razbojnika na smrtni postelji poboljšaš, lakomnika pa ne«. (Naglič, 2001c: str. 6)

³ Ker je bil, po Tavčarjevih merilih, šele drugi ministrant, je mesto prvega Guzelju močno zameril in je hotel na vsak doseči zamenjavo mest. Tako je nekoč v drugi vrček, ki se daruje pri maši, skrivomo nalil vodo in le-to je nesrečni ministrant podal župniku. Vendar je župnik potegavščino pravočasno spregledal in Tavčarja pošteno kaznoval. Iz tega (nedolžnega) Tavčarjevega dejanja vidimo lastnosti, ki se v njegovem kasnejšem delovanju kažejo še bolj izrazito: težnja po napredovanju na družbeni lestvici, pretkanost in prepričanje, da je za doseg lastnih ciljev dovoljena uporaba vseh sredstev. (prim.: Naglič, 2001b: str. 9)

⁴ Glavni razlog njegove »selitve« v Novo mesto je bilo najverjetneje njegovo nočno tihotapljenje k bogati dedinji Emiliji Garz. (prim.: Naglič, 2001c: str. 9)

se je ohranilo praktično skozi celo življenje, saj je usoda nanese, da sta tudi pri kasnejšem političnem udejstvovanju večkrat skupaj nastopala proti skupnim "nasprotnikom". Občasno sta se v svojem mišljenju razhajala in na trenutke postala celo nasprotnika.

Njegovo aktivno javno udejstvovanje lahko zasledimo že med študijem na Dunaju. Zaradi govorniškega daru je javnemu nastopanju ostal zvest celo življenje. V govorih se je Tavčar zavzemal za pravičnost, slovenski jezik in naprednjaške ideje, zaradi katerih je postal trn v peti klerikalnemu taboru.

3.2. VSESTRANSKA AKTIVNOST

Kot zelo aktivna osebnost se je pojavljal na številnih področjih. Večinoma ga poznamo kot literarnega pisca in župana mesta Ljubljane. Vendar je bil aktiven in pomemben tudi kot član številnih kulturnih društev. Ta so bila med ostalimi Dramatično društvo, Ljubljanski sokol, Slovstveno zabavni klub, Pisateljsko podporno društvo, Pravniki, Kmetijska družba, Slovenska matica... Bil je urednik in pisec člankov v Slovenskem narodu, poslanec v Deželnem zboru Kranjskem, poslanec v avstrijskem parlamentu, odbornik občinskega sveta, ljubljanski podžupan in župan, v prvi slovenski narodni vladi je bil poverjenik za prehrano, sodeloval je v ustavodajni skupščini Kraljevine SHS, bil soustanovitelj Mestne hranilnice ljubljanske in Ljubljanske kreditne banke in še bi lahko naštevala. Poleg tega je bil tudi častni meščan mest Ljubljana, Celje, Kamnik, Kranj, Krško, Šoštanj, Novo mesto.

3.3. ZASEBNO – DRUŽINSKO ŽIVLJENJE

Poleg aktivnega javnega življenja je imel tudi svojo družino. Poročen je bil s Franico, ki je bila, po nekaterih virih, potomka zelo premožne meščansko - posestniške družine, kjer so jo bogataši brezmejno razvajali. (prim.:Naglič, 2001e:str.9) Sodeč po drugem viru, je bila Franica »sirota«⁵ in varovanka ljubljanskega trgovca. (prim.:Planinšek,1990:319) Opozorila bi na zanimivost, ki je vezana na ime njegove žene. V Tavčarjevih pismih namenjenih njej jo vedno imenuje Franica, isto ime je

⁵ Mlada je ostala brez staršev.

uporabljal tudi Miha Naglič pri opisovanju Tavčarjevega življenja (prim.,ur.Boršnik, 1959:186-201 in Naglič, 2001e: str.9). Med pregledovanjem virov v Arhivu Slovenije in v oddelku Zgodovinskega arhiva Ljubljana v Škofji Loki sem ugotovila, da je bila njegova žena vedno naslovljena z imenom Franja, tako da se mi poraja vprašanje, kako je možna razlika pri imenu. Menim, da Franica predstavlja rojstno- krstno ime, vendar je zaradi njene odločnosti in ugleda v družbi prišlo do popularizacije in je tako nastala Franja, kar je predstavljalo njeno moč in ženskost. Dopuščam tudi možnost, da je tako kot danes razlika med dejanskim imenom posameznika in imenom s katerim se to osebo kliče v tem, da je klicano in bolj uporabljeno ime hitreje ter lažje izgovorljivo.

V zakonu se mu je rodilo pet otrok, s katerimi se ni veliko ukvarjal, saj mu zaradi aktivnega javnega delovanja zanje ni ostalo veliko časa. Ponavadi se je domov vračal šele zvečer, ko so otroci že spali. V nočnih urah je pripravljaval govore za proslave, seje, pisal članke za časopise ali pa, kar je bilo najbolj pogosto, pisal svoja literarna dela. V delih se odražajo njegova počutja, občutja ob nastalih političnih situacijah in hrepenje po rodnem kraju. Čeprav je živel v Ljubljani na Bregu 8 (danes številka 10), se je med dopustom in prostimi dnevi vračal domov. Ko je v Ljubljani zaslužil nekaj denarja, si je v Visokem kupil dvorec, v katerem je nabiral energijo in ideje za dneve, ki jih je preživel v Ljubljani. Med iskanjem podatkov o Ivanu Tavčarju sem dobila občutek, da se mestnega življenja ni nikoli dokončno navadil in da je kljub blaginji, ki jo je užival v mestu, nenehno stremel k rodni "podeželjski grudi".

3.4. ZAKLJUČEK ŽIVLJENJA VELIKEGA MOŽA

Po hudi bolezni je velik borec za slovenski jezik, pravičnost in napredne ideje izgubil bitko z življenjem in umrl 19. februarja 1923 na svojem domu v Ljubljani. Njegovega pogreba se je udeležilo ogromno število kulturnih in političnih veljakov, ne samo iz Slovenije, ampak tudi iz tujine. Njegova priljubljenost je razvidna iz številnih sožalnih brzojavk, katere je prejela njegova žena. Sožalje so izražali praktično vsi, ki so kadarkoli prišli v stik z njim, ne glede na dejstvo, da so bili za časa njegovega življenja hudi nasprotniki v političnem prepričanju.⁶ Njegovo krsto so peljali s kočijo izpred

⁶ prim. Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki (v nadaljevanju ZAL-ŠKL), Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčarja

ljublanskega magistrata do dvorca Visoko, kjer so ga pokopali. Ob tej poti se je od velikega borca poslovila tudi številna množica preprostih ljudi, ki so ga cenili kot velikega Slovenca, ki se je v svojih govorih boril tudi za njihov boljši jutri.

4. LITERARNO USTVARJANJE

Pomemben vidik Tavčarjevega življenjskega ustvarjalnega opusa zagotovo predstavlja njegovo literarno ustvarjanje. Slovenci ga dandanes poznamo predvsem kot avtorja povesti *Cvetje v jeseni* in *Visoška kronika*, romana *Izza kongresa* in *Utopija 4000* ter zbirke *Med gorami*.

4.1. VSEBINSKI MOTIVI- TEME LITERARNIH DEL

Korenine njegovega literarnega ustvarjanja lahko zasledimo že v gimnazijskih letih. Njegove prve povesti in črtice črpajo svoje zgodbe iz starih časov ter starih gradov s skrivnostnimi dogodki in skrivnostnimi prebivalci. V zgodnjem ustvarjanju je sledil vplivom nemške romantično-poetične literature. Njegova bujna domišljija je precej pripomogla k večji barvitosti in živemu (plastičnemu) prikazovanju starodavnih motivov. V tem času je svoja dela pisal in objavljaj pod psevdonimom Emil Leon. Psevdonim je uporabljal tudi pri kasnejšem literarnem ustvarjanju, ko so postale teme bolj politično karikirane.

Kasneje je začel Tavčar počasi pisati o motivih iz vsakdanjega kmečkega življenja. Občuti se njegovo hrepenenje po domači poljanski grudi, saj je v delih iz tega obdobja opisoval resnične dogodke in ljudi iz Poljan. Seveda je imena oseb spremenil. Življenjske zgodbe oseb je orisal z veliko mero občutka in topline. Pri opisovanju je vedno dodajal svoja občutja in misli, tako da je celotna zgodba še bolj zanimiva.

V svojem zadnjem obdobju je pisal o sodobnih političnih dogajanjih in vsakodnevnih dogodkih. V tem obdobju je bil Tavčar že zrela osebnost. Tako je imel širok vpogled v dogajanje okoli sebe. V tem obdobju je za literarne kritike postal zrel umetniški pisec in najodličnejši oblikovalec slovenske besede (prim., Janež, 1974:193).

4.2. UTOPIJA 4000

V času kulturnega boja, ki ga je razplamtel Mahnič, na temo nazorov o umetnosti in slovenski literaturi, je Tavčar spisal satiro *Utopija 4000*. S satiro je želel osmešiti Mahničevo početje in njegov klerikalni pogled na svet in življenje. Tavčar se je norčeval

iz Mahničevega prepričanja, da je potrebno obsojati vse, kar ni v skladu s cerkvenimi dogmami. Mahnič je namreč zahteval, da si "Slovenci kot "katoliški narod" uredijo narodno, politično in literarno življenje po katoliških načelih"(Janež, 1974:195). Tavčar je v svojem delu obsodil posvetno moč duhovščine, njeno nestrpnost, vladoželjnost in duhovno omejenost. V tem delu je skušal prikazati, kakšno življenje čaka Ljubljano leta 4000 v primeru, če zmaga Mahničeva teorija oz. teorija Antona od Kala. Podoba bi bila podobna srednjeveškemu načinu življenja, ki je zatiral vsako naprednjaštvo, ravno tako pa bi ime Slovenija in Slovenci za vselej izginila iz besednjaka.

Zaradi za takratni čas in razmere tako radikalnih misli in idej je nastal problem, saj Tavčarjevih del uredniki raznih časopisov niso želeli objavljati. Zato je bil prisiljen nekoliko omiliti svoj kritični stil pisanja. Največ njegovih satiričnih del je bilo objavljenih v Ljubljanskem Zvonu.

4.3. IZZA KONGRESA

Svoj roman Izza kongresa je napisal, ko je bil v središču političnih bojev. Delo je tudi izhajalo v Ljubljanskem Zvonu. Zajel je plemstvo, meščanstvo, najnižji sloji Ljubljane, vladarske in diplomatske kroge in podobe družabnega življenja v Ljubljani pozimi in spomladi 1821. V tem času je bila Ljubljana mesto, kjer so se zbrali na kongresu evropski monarhi in njihovo raznoliko plemstvo.

4.4. CVETJE V JESEN

Po nekajletnem premoru zaradi prve svetovne vojne se je Tavčar odločil napisati po mojem okusu najboljšo povest Cvetje v jeseni. Ta povest predstavlja nakakšno hvalnico kmečkemu človeku, njegovemu načinu dela in življenja. S skrbno natančnostjo je opisal kmečka opravila, veselje s plesom in vasovanjem, mišljenje in govorico preprostih ljudi. Pri tem natančnem opisovanju je spregledal težave in socialna nasprotja. Posledično, kljub svojemu realnemu pogledu na življenje in dogodke, ni želel priznati, da je na vasi socialni položaj zelo slab. In ni želel javno povedati ali napisati karkoli, kar bi omajalo in spremenilo idilično podobo Poljanske doline.

4.5. VISOŠKA KRONIKA

Svoj bogati opus literarnega ustvarjanja je zaključil z žal nedokončano trilogijo Visoška kronika. Delo opisuje življenje dveh kmetij na Visokem. V tem delu bogate kmete opisuje z vsemi napakami in vrlinami, poleg tega ni pozabil omeniti njihove ljubezni do zemlje, delavnosti, zvižanosti, pohlepnosti, surovosti in domišljavosti, pa tudi sovraštva do Nemcev. Na drugi strani je fevdalce opisal kot propadajoče нравstvene slabiče, podkupljence in bahače. Le-ti so menili, da so vzvišeni nad ljudstvom. Lepo je opisal meščanovo kritičnost, loške mladenke...

4.6. ANALIZA LITERARNEGA PISANJA

Ko skušam na koncu pregleda literarnega ustvarjanja narediti zaključek, lahko rečem, da je Tavčar skušal v svojih delih jasno pokazati svoje svobodomiselne nazore. Ravno tako je želel karseda objektivno naslikati kmečko življenje in ponikniti vanj. Kot kaže, mu je njegovo politično prepričanje preprečilo, da bi v svojih delih dajal poudarek tudi socialnim razmeram in problematiki. Liberalno ideologijo svojega časa je zagrizeno zagovarjal in ni sprejemal nikakršnih sprememb. Hkrati pa ni želel razkrivati problematik, ki niso bile vidne takoj na prvi pogled, kar je bil tudi eden glavnih vzrokov, za nesoglasja znotraj liberalnega tabora med mladimi in starejšimi. Predstavniki mlajših naprednejših sil so postavljali zahteve po izboljšanju položaja delavskega razreda. Tavčar teh zahtev ni priznaval, ampak se je celo boril proti njim. Ta nasprotovanja so razvidna iz njegovih bojev z Ivanom Cankarjem.

Tavčarja danes cenimo kot pisatelja, ki je v krepkem, sočnem in razgibanem slogu opisoval slovensko ljudstvo skozi različna zgodovinska obdobja. Poleg tega je opisoval tudi lepoto slovenske zemlje, še posebno Poljanske doline. Kot pisatelju in politiku so se v njem družili domišljija in čustvo z ironijo, ki se kaže kot antiklerikalizem, romantična vznesenost in realistično opazovanje življenja.

5. IVAN TAVČAR KOT POLITIK

Ivan Tavčar ni bil le pisatelj številnih satir, povesti in romanov kot je večini izmed nas poznano, bil je tudi politik oziroma javna osebnost, s številnimi vlogami in nalogami na področju kulturnega in političnega razvoja na prelomu iz 19. v 20. stoletje. Na začetku svoje bogate politične poti oziroma kariere je bil najprej poslanec. Svojo funkcijo poslanca je vršil v Deželnem zboru Kranjskem, potem v Državnem zboru na Dunaju, pa v Kraljevini SHS, kjer je bil poverjenik oziroma minister za prehrano.

Kot deželni poslanec si je v največji meri prizadeval spodbuditi rabo slovenskega jezika na kar se da številnih področjih. Tako je v svojih govorih v deželnem zboru, ostro, odločno in brez kančka negotovosti in ovinkarjenja prepričeval drugače misleče v svoj prav. Želel je namreč uporabo slovenskega jezika v vseh uradnih ustanovah, nemški jezik naj bi imel, po njegovem mnenju, le sekundarno vlogo. Edino odstopanje od rabe slovenskega jezika je mogoče opaziti le v njegovem delu Slovenski pravnik. V delu namreč poudarja, da raba germanizmov ni nič slabega ali napačnega, saj imajo tudi bolj razviti jeziki določene izraze iz tujih jezikov. Po drugi strani je na občnem zboru Slovenske matice zahteval od vseh slovenskih literarnih ustvarjalcev rabo enotnega slovenskega jezika brez prisotnosti narečij. Na tem mestu se edinokrat pojavi odstopanje od lastnih idej, njemu je to dovoljeno, medtem ko drugim to isto ni dovoljeno.

Kot poslanec v deželnem zboru Kranjske je pred zborom, nastopal odločno in samozavestno. V njegovih govorih se je začutilo njegovo prepričanje, da je vse kar pove prav, hkrati je s svojo retoriko začinjeno s pikrimi opazkami, neposrednostjo in predrznostjo vedno znova uspešno prepričeval politične nasprotnike: tako v svoj prav in prav liberalnega tabora. Nemalokrat se je zgodilo, da so bili njegovi predlogi podprti in sprejeti, kljub manjši prisotnosti pripadnikov njegovega prepričanja in prepričanja liberalne stranke. Bil je tudi dolgoletni član in predsednik liberalne Narodno napredne stranke.

V času službovanja kot deželni poslanec v letih 1889-1914, na tem mestu je bil nepretrgoma kar 25 let, je imel istočasno tudi druge obveznosti. Tako je že leta 1884 odprl lastno odvetniško pisarno katero je sam vodil vse do leta 1923.

V času svojega službovanja v Državnem zboru na Dunaju je od leta 1901-1907 zastopal mesto Ljubljana in takratnjo ljubljansko ter obrtno zbornico.

Na funkcijo ljubljanskega župana je »hodil« od leta 1884 do 1911. Najprej je bil 25 let odbornik ljubljanskega mestnega občinskega sveta, potem dve leti podžupan in končno v obdobju 1911-1921 župan mesta Ljubljane. Kot župan je svoje ideje in naloge za kulturno oživitev Ljubljane potisnil v ozadje, saj se je moral bolj ukvarjati z mestom samim in njegovimi pomembnejšimi vprašanji (z gradnjo in obnavljanjem zgradb, prodajanjem nepremičnin). V času njegovega županovanja med prvo svetovno vojno in takoj po njej je na kulturnem področju vladalo še večje mrtvilo, pomembnejša so bila namreč infrastrukturna, komunalna in socialna vprašanja.

Tavčar kot župan v svojih govorih ni uporabljal svojega odločno napadalnega načina komunikacije, katerega je uporabljal v Deželnem zboru Karanjske. Tu je veliko bolj umirjen in na nek način utesnjen, tako da dobi človek nehote občutek, da sploh ni pomembno, kaj on misli in kaj meni, da bi bilo dobro, saj so pod njim mestni svetniki, ki s svojim glasovanjem vedno znova odločijo, kaj je pomembno in kaj je potrebno urediti. Res je, da je Tavčar vsak predlog kratko pokomentiral in jasno povedal s čim se ne strinja, oziroma kaj je zelo dobro v predlogu, vendar več kot to ni mogel narediti. V svojem desetletnem županovanju za slovensko kulturo tako ni naredil veliko. V dokumentih se da zaslediti le pomoč mesta Ljubljane pri ohranjanju Deželnega gledališča in gledaliških ustvarjalcev.

Zgoraj zapisano še zdaleč ni popoln oris njegovih služb. Ves čas je sodeloval še v številnih različnih društvih, pa tudi na gospodarskem področju je bil aktiven. Tako je bil soustanovitelj in član upravnega odbora Ljubljanske kreditne banke; član upravnega odbora združenih papirnic Vevče, Goričane, Medvode; član direkcije in podpredsednik hrvaško – slovenske banke...

Omeniti velja tudi dejstvo, da je ne glede na to, na katerem položaju in na kateri funkciji je bil, si je vedno znal vzeti čas za razpravo, ki jo je vodil, s samodisciplino, svojim prečiščenim in preciznim besediščem ter primernim tonom. Kot zrel politik se je zavedal tudi »zgornjih meja« preko katerih, kljub svojim interesom in željam ni smel stopiti.

6. SLOVENSKI JEZIK

Ivan Tavčar je praktično celotno svoje javno delovanje usmerjal k uveljavljanju in uporabi slovenskega jezika. Lahko trdim, da je bil njegov najpomembnejši cilj pridobiti na svojo stran vse pomembne veljake, ki bi se mu pridružili v boju za uveljavitev slovenskega jezika tudi zunaj domačega ognjišča.

V politiki je bil aktiven kot odbornik občinskega sveta, ljubljanski podžupan 1909, ljubljanski župan 1912-1921, 1889 – 1918 poslanec v deželni zbor, poslanec v državnem zboru na Dunaju 1901-1907, v prvi slovenski vladi je bil poverjenik za prehrano 1918, po nastanku Kraljevine SHS je sodeloval v njeni ustavodajalni skupščini. Poleg naštetih funkcij je bil tudi aktivni član in/ali predsednik številnih društev. (prim.,ur. Voglar,1999:191-192)

6.1. RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V DEŽELNEM ZBORU

6.1.1. ZAHTEVE PO SLOVENSKIH NAPISIH

Najbolj dejaven v boju za slovenski jezik je bil Tavčar na sejah deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani. Kot poslanec je na XI. seji 9. maja 1893 prvi javno sprožil vprašanje o uporabi slovenskega jezika. Pripravil je predlog za slovenske napise na deželnih zavodih in uradih. V tem predlogu je poudaril dejstvo, da je v zboru 95% Slovencev in da bi morali biti vsi napisi v dvorana napisani v slovenščini, na drugem mestu bi bili prisotni napisi v nemščini. Menil je celo, da nemški napisi v bistvu sploh niso potrebni.

“... Če se postavim na naravno stališče in pomislim, da v naši deželi stanuje 95% ali recimo vsaj 90% Slovencev - če odbijemo one, Slovence, ki hočejo po vsej sili biti Nemci - moram vendar reči, da je to razmerje tako, da logika in zdrava pamet smeta zahtevati, da bodejo napisi, ki spadajo v področje deželnega odbora našega, v prvi vrsti slovenski, da se na njih najprvo v ozir jemlje jezik, katerega govori 95% našega ljudstva in na drugem mestu - ali pa sploh ne - nemški jezik. Jaz menim, da smo kazali dovolj dobro in potrpežljivo srce, če smo že toliko in toliko let gledali nad to dvorano napis “Landtagsfaal” in šele na drugem mestu “dvorana deželnega zbora”. ... Gospoda moja, ali ni čudno, če vidite na deželni prisilni delavnici napis samo v nemškem jeziku, tako da

*bi utegnil tujec sklepati, da so samo Nemci v tem zavodu? Zaradi tega mislim, da je zadnji čas, da se kjer ima dežela kak napis, napravi slovenski napis na prvem mestu...*⁷

Zgoraj citirani odstavek priča o Tavčarjevi zavzetosti in pobudi za večji pomen in uveljavitev slovenskega jezika v deželnem zboru. Njegov poklic odvetnika je zagotovo pripomogel k temu, da se je upal v tako pomembnem prostoru sprožiti debato o neupoštevanju in neuporabljanju slovenskega jezika. Kot odvetnik je znal vsako svojo misel podkrepiti z dejstvi, ki so nesporna in se jih ne da kar tako zavreči. Svojo ljubezen do slovenskega naroda in jezika ni skrival in je želel, da bi vse, kar je slovenskega, na Slovenskem bilo slovensko, vendar ne le v teoriji in na papirju, pač pa v praksi. Tovrstno razmišljanje je razvidno iz njegovega predloga o uporabi slovenskega jezika na prvem mestu. Pri tem predlogu so ga podprli tudi ostali poslanci, tako da je bil predlog sprejet z zadostno večino in dan v nadaljni postopek.

Menim, da je bila njegova bitka za uporabo slovenskega jezika na tako visoki ravni potrebna, saj smo ljudje že od nekdaj taki, da radi posnemamo ljudi, ki jih imamo za vzornike. V tistem času so bili to zagotovo posamezniki iz višjih položajev. Seveda je predstavljalo spreminjanje napisov dodatni strošek, vendar je bili to postranskega pomena, ker je bila to ena redkih možnosti, da se izsili večje priznavanje slovenskega jezika. Pri pregledovanju sej deželnega zbora Kranjskega sem ugotovila, da so v večini primerov potekale v slovenskem jeziku in so bili le redki predlogi oz. replike zapisane v nemškem jeziku, pa še to, kar je bilo izrečeno v nemškem jeziku, bi bilo lahko v slovenskem, ker so ti posamezniki razumeli in govorili slovenski jezik. Dejstvo je, da na Kranjskem kot delu Avstro-Ogrske vloga in raba slovenskega jezika ni imela pri državnih oblastnikih primarnega pomena, v nasprotju s prevladujočo nemščino, ki jo je kritiziral Tavčar. Seje so kljub vsemu le potekale v slovenskem jeziku s krajšimi nemškimi vložki. Vendar so, kot kaže takratni slovenski politiki, upravičeno zahtevali še večjo uporabo slovenskega jezika pri napisih in zadevah, kjer dvojezičnost ni bila ustrezno urejena. Vsekakor je težko razumljivo, da so seje potekale v slovenskem jeziku, napis na stavbi, v kateri so potekale omenjene seje, so bili pa nemški. Verjetno so z napisom v nemškem jeziku oblastniki hoteli že na prvi pogled pokazati, kdo je tu "glavni".

⁷ Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani (v nadaljevanju ODZKL), 33.zvezek, 275

Upravičeno je omeniti polemike, ki so se pojavile na temo slovenskih tabličnih uličnih imen na hišnih stavbah. Slovenski politiki so se zavzemali za enojezične table, ki so jim nasprotovali Nemci pa tudi nakateri Slovenci. Občinski ljubljanski svet je 5. junija 1894 sprejel sklepe, na podlagi katerih so se napisi ulic in trgov v Ljubljani pisali le v slovenskem jeziku. Vendar se je sredi postopka zamenjave tabel oglasil deželni predsednik Hein, ki je poudaril, da je poimenovanje in oštevilčenje hiš urejeno z državnim zakonom. Zaradi tega je deželni odbor razveljavil sklep o samo slovenskih napisih. Strinjali so se samo glede zamenjave vrstnega reda obeh jezikov (najprej slovenski potem nemški). Mestna občina je izkoristila vsa pravna sredstva, da bi dosegla razveljavitev odločb deželnega predsednika in deželnega odbora. Vse pritožbe je spisal Ivan Tavčar. V eni izmed njih je zapisal: *»...slovenski možje so zagrizli v meso svojega naroda, ter so v dogovoru z vlado storili vse, da se ljubljansko mesto tudi v bodoče ohrani v sponah nenaravnega in nezdravega nemškutarjenja«* (navedeno po: Valenčič, 1989:82) Mestna občina je boj izgubila zaradi splošne politične usmerjenosti proti slovenskem narodu. Neenotnost slovenskih mnenj je razvidna tudi iz pisanja časopisa Slovenec, ki je odklanjal borbo za slovenske napise, saj naj bi bili malenkostnega pomena. Pomemben naj bi bil namreč le duh ne pa črke. Na drugi strani je Slovenski narod ostro kritiziral Slovenca in ga označil kot podpornika Nemcev. Vse pritožbe je pisal Tavčar in v njih je poudarjal, da bo občina z veseljem vpeljala dvojezične napise v vseh mestih, kjer živijo Slovenci, pa čeprav jih ni niti za vzorec. Šele leta 1899 so bili na obeh straneh Ljubljanice le slovenski napisi uličnih imen.

6.1.2. ZAHTEVA PO SLOVENSKEM POZDRAVLJANJU, NAGOVARJANJU IN ODGOVARJANJU VLADNIH ZASTOPNIKOV

V nadaljevanju že omenjenega govora je Tavčar predlagal, naj se v prihodnje vladne zastopnike pozdravlja in nagovarja najprej v slovenskem jeziku in šele potem v nemškem jeziku *»pozdrav se mora seveda pravično razdeliti v razmerji 95%: 5%...«* (prim. isto). Vsekakor je želel Tavčar na vsak način doseči uporabo slovenskega jezika, ki bi bila v sorazmerju s številom predstavnikov slovenskega in nemškega naroda. Menim, da bi sama uporaba slovenskega jezika na tako visoki instanci pripomogla k povečevanju ugleda in uporabe slovenskega jezika tudi na drugih nekoliko nižjih (manj pomembnih)

področjih. Razumljivo je, da so se Nemci tako reformističnim zahtavam skušali upirati in jih spodbijati, vendar je številčna premoč Slovencev pripomogla k uveljavitvi tudi tako, za slovenski narod, pomembnih in korenitih sprememb.

Tavčarju tudi ni bilo po godu, da poslanci v deželnem zboru niso bili natančno seznanjeni, v katerem jeziku se odgovarja na prejete dopise v italijanskem, madžarskem, nemškem... jeziku. Zato je Tavčar na XII. seji novembra 1895 sestavil predlog, v katerem je pozival deželni odbor, naj za vsak odgovorjen dopis poroča, v katerem jeziku je bil poslan. Ta predlog je bil na seji podprt in sprejet⁸.

6.2. RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V ŠOLAH

Njegovo zavzemanje za slovenski jezik ni bilo usmerjeno le k njegovi uveljavitvi na politični ravni, saj je predlagal tudi pouk v slovenskem jeziku na učiteljišču, kar je razvidno iz zapisnika III. seje 12. januarja 1894 v Deželnem zboru Kranjskem. V govoru je poudaril, da ni vseeno, v katerem jeziku se poučuje bodoče učitelje. Zavedal se je namreč, da so ravno učitelji zgled mladim učencem in da se le-ti učijo od njih. S slovensko govorečim kadrom bi se zvišal pomen samega slovenskega jezika, ki bi tako prišel v širšo uporabo. Zaradi takratne situacije na učiteljiščih pravi: *»Imenujejo se za naše učitelje, dasiravno je ta zavod v sredini dežele, v kateri v ogromni večini prebiva slovenski narod, učitelji, ki niti besedice ne znajo slovenski.»*⁹. Za državno podpiranje nemških učiteljev, ki ne znajo niti besede slovensko, najde razlago v dejstvu, da *“ima v naši kronovini nedomačin vedno prednost, posebno če dokaže, da ne zna slovenski in da je strogo nemškega mišljenja”*¹⁰. Zaradi take situacije je pozval deželni zbor, naj se začne pogajati z vlado, da bi na učiteljski pripravnici v Ljubljani v večjem obsegu poučevali slovenščino kot poučni predmet. Poleg tega je predlagal tudi, da bi bilo število predmetov v slovenskem jeziku enako na ženskem in moškem oddelku pripravnice. V tistem času je bil slovenski jezik kot učni jezik na učiteljišču neenakomerno zastopan, saj so se na moškem oddelku v slovenskem jeziku poučevali verouk, slovenščino in naravoslovje, na ženskem oddelku pa le slovenščino in verouk. Tavčar je bil tudi prepričan, da je ironično,

⁸ prim. ODZKL 35. zvezek, 308.

⁹ ODZKL 34. zvezek, 52.

¹⁰ Glej isto

da imajo v Gorici in v Kopru popolnoma slovenski zavod, v Ljubljani pa popolnoma nemškega.

Z njegovo ugotovitvijo se strinjam in menim, da je bila v Ljubljani skoncentrirana slovenska inteligenca, ki se je takrat lahko uveljavljala z uporabo nemškega jezika. Kranjska z Ljubljano je bila, kljub vsemu, center slovenskega naroda in jezika. Vendar zaradi prisotnosti nemškega duha v uradništvu, državnih ustanovah, vojski..., je bilo zelo težko uveljaviti in uporabljati slovenski jezik na račun nemškega. Tako so torej nemški oblastniki umetno omejevali uporabo slovenskega jezika, kar je posledično pripeljalo do neenakomerno razširjene rabe slovenskega jezika na različnih področjih družbeno - političnega življenja. Žal, da kljub dokaj dobro zastopanim in organiziranim borcem za slovenski jezik, te pobude že pri predhodnih pobudnikih niso bile upoštevane in sprejete. Razlog je najverjetneje v dejstvo, da je bilo prezgodaj in situacija še ni bila dovolj zrela. K temu je najverjetneje pripomogla takratna politična situacija, saj sta si naprednjaški in konzervativni tabor precej nasprotovala. Zaradi takšnega odnosa je bilo velikokrat nemogoče z zadostno večino v zboru potrditi predloge, ki so bili bistvenega pomena za razvoj slovenske kulture. Trenja med obema taboroma so dobro razvidna tudi iz njihovih objavljanih člankov v različnih časnikih, saj je bil isti dogodek tako napisan, da bi bralec lahko menil, da je govor o dveh popolnoma različnih dogodkih.

Iz tega je razvidno, da je imel naš kulturnik, politik in pisatelj, za takratne razmere, dober vpogled v politično in tudi kulturno dogajanje. K njegovim nedvoumnim predlogom in zahtevam je prispeval tudi njegov odvetniški poklic. Zagotovo je bil kot odvetnik dobro pripravljen na morebitne ugovore k njegovim predlogom. Svoje predloge je vedno, kolikor sem raziskala, uspel podkrepiti z pravimi, trdnimi dokazi, tako da je s svojimi nasprotniki opravil hitro in jih tudi za nekaj časa utišal. Res je tudi, da pri svojih radikalnih predlogih ne bi uspeval, če mu ne bi delali družbe ostali liberalci, s katerimi se je družil in so kot pripadniki iste stranke trdno držali skupaj.

6.3. RABA SLOVENSKEGA JEZIKA V LITERARNIH DELI

Zanimivo se mi zdi opozoriti na dejstvo, da Tavčar ni bil zadovoljen s tem, da se je pisalo in objavljalo dela v slovenskem jeziku, pri čemer je vsak pisec pisal v svojem narečju. Na to problematiko je opozoril na seji Slovenske matice v Ljubljani 14. aprila

1880. V zapisniku XVI. občnega zbora je zapisano, “ *Pričakovalo se je, da bo v svojih knjigah pisal jezik, ki bi bil vzor vsem pisateljem slovenskim. V resnici pa ima vsak pisatelj svoje jezikovne posebnosti. ... zaradi tega se družbeno premoženje le krati in v vodo meče.*”¹¹

Iz zapisanih primerov lahko vidimo, da je bil Tavčar ne le pisec leposlovnih del v slovenskem jeziku, pač pa tudi pobudnik za uveljavljanje slovenskega jezika na vseh možnih področjih. Pri teh svojih zahtevah se ni zadovoljeval s polovičarskimi dosežki. Red glede jezika je želel narediti tudi na področju, kjer se je slovenski jezik že uporabljal, vendar ga je motila njegova raznolikost. Želel je popolnoma enoten jezik, ki bi bil skupen vsem Slovincem in bi ga tudi vsi uporabljali in širili naprej po slovenskih deželah. Ravno te njegove zahteve, da je ravno jezik bistvenega pomena pri določanju identitete posameznika. Hkrati predstavlja tudi temelj kulture posameznega naroda. Slovenska kulturniki in slovensko zavedni politiki so skušali povzdigniti slovensko kulturo na kar se da visoko in opazno mesto, vendar je najpomembnejšo vlogo na tem mestu odigrala ekonomska šibkost ostalega slovenskega prebivalstva. Zaradi tega so bile javne objave literalnih del, gledaliških predstav... v večini primerov odvisne od »dobrohotnosti« premožnejših posameznikov, ki so jim pomagali dela predstaviti in narediti dostopna širši javnosti.

6.4. RABA SLOVENSKEGA JEZIKA NA PRAVNEM PODROČJU

Na nekoliko drugačno, presenetljivo razmišljanje o slovenskem jeziku naletimo v Tavčarjevem delu Slovenski pravnik, izdanem leta 1883 v Celovcu. Tu je zapisano, da je namen knjige pospeševati pravih nazorov o zakonih in njihovih predpisih. Ker so predpisi velikokrat nejasni in se jih v preprostem jeziku le s težavo prevede, bi bilo napačno zahtevati, da bi se jih prevajalo v jezik, ki je razumljiv le učenim slovničarjem. To je glavni razlog, da so se ohranili vsi tisti tuji izrazi, ki so ljudstvu razumljivi, tu lahko zasledimo elemente prakticizma. Nadalje je primerjal Nemce in Slovence ter je bil prepričan, da je čisto sprejemljivo, da se določene latinske izraze prisvoji v slovenski jezik. To svojo trditev je podkrepil z dejstvom, da imajo tudi v nemškem jeziku

¹¹ Arhiv Slovenije: Slovenska matica, št.564, pola III. (v nadaljevanju AS: SM 1 in številka dokumenta)

ponemčene določene latinske izraze. Na istem mestu je poudaril tudi to, da sta slovenski in nemški jezik neenako razvita in da je slovenskemu čisto dovoljeno, da si prisvaja latinske izraze in s tem bogati svoj besedni zaklad. Priznava tudi, da je v svoje pisanju uporabljal germanizme, ampak le zato, ker so bili prisotni v ljudskem govorjenju. Hkrati so bili germanizmi prisotni zato, ker je bil njegov namen pri pisanju knjige pospeševanje znanja o zakonih in pravnih načelih. (prim., Tavčar, 1883:7)

Kot je razvidno iz zgoraj napisanega je Tavčar tudi pri svojem pravniškem pisanju mislil na nestrokovno - pravno izobražene ljudi. S to knjigo je želel ljudi na preprost način poučiti o njihovih pravicah, dolžnostih in možnostih pri uveljavljanju njihove volje v sodnih dvorinah. To knjigo je namenil praktično vsakemu posamezniku, saj se vsak kdaj znajde v takem položaju, da nujno potrebuje pravno pomoč. Tavčarju je s pomočjo te knjige verjetno uspelo razširiti krog privržencev, saj je z uporabo uveljavljenega slovenskega besednjaka strokovni jezik približal laikom.

Zanimivo je tudi dejstvo, da sem za to Tavčarjevo knjigo izvedela po naključju, ko sem v knjižničarskem programu COBISS-u iskala, kdo se je že posvetil raziskovanju in spoznavanju mnogim ljudem neznanega Ivana Tavčarja. Delo Slovenski pravnik tudi ni bilo omenjeno v literaturi, ki sem jo prebirala, z izjemo Enciklopedije Slovenije, kjer je temu delu namenjen le en stavek.

7. TAVČARJEV ODNOS DO KULTURNIH DOGODKOV IN UMETNOSTI

7.1. SLAVNOST OB POSTAVITVI IN ODKRITJU PREŠERNOVEGA SPOMENIKA

Priprave na veliko slovesnost v Ljubljani so se odvijale v dneh do 10. septembra 1905. V tem času so se vsi pomembnejši politični in kulturni veljaki pripravljali na odkritje spomenika slovenskemu pesniku dr. Francetu Prešernu. Seveda so priprave zasenčili spori med liberalnim in konzervativnim taborom. Glavno besedo so imeli predstavniki liberalnega tabora, saj so iz njihovih vrst izhajali slavnostni govorniki. Med govornike se je, tako kot priznan pisatelj, ljubitelj slovenske kulture in vpliven liberalec, vpisal tudi Ivan Tavčar.

7.1.1. ODMEVI NA LIBERALNI STRANI

V ponedeljkovi številki Slovenskega naroda 11. septembra 1905 so po slavnostnem odkritju Prešernovega spomenika strnili vtise v nekaj stolpcev. V članku z naslovom Prešernov dan so v uvodu zapisali: “ *Pred razkritjem spomenika božanskega pevca se je včeraj klanjal slovanski svet. Prešernov dan je bil narodni praznik, kakršnega slovenski rod še ni doživel in pokazalo se je, da moža, ki je živel za milijone, ni pokosila smrtna kosa, da drži Prešern žezlo še vedno v svojih rokah in nam kaže pot v bogočnost. Plameni Prešernovega srca so bili prve luči, ki so razsvetlile slovensko temo, in še danes so pesmi njegove bakle, ki razsvetlujejo slovansko pot. ... Še vedno drži, Prešern v rokah žezlo in njegove pesmi so kakor bakle, ki nam osvetlujejo sedanjost in nam kažejo prihodnost... Ljubezen je pripeljala 20.000 ljudi pred spomenik velikana in iz 20.000 grl je donel proti nebu klic: Slava buditelju in glasniku, večna slava nesmrtnemu Prešernu.*” (SN:11.09.1895:207: 1)

Iz zapisanega lahko dobimo jasen prizor nedeljske slovesnosti na Marijinem oz. zdajšnjem Prešernovem trgu. Pomembnost dogodka lahko razberemo že iz same številčnosti pomembnejših gostov in sodelujočih na slovesnosti. Prisotni so bili predstavniki vseh mogočih društev (akademske, pevskih, bralnih, obrtnih, trgovskih...), predstavniki različnih kraljevih, vseučiliških...odposlancev, predstavniki različnih mest (Dunaj, Praga, Zagreb, Beograd, Trst...). Poleg omenjene smetane so bili prisotni tudi

tisoči prebivalcev slovenskih dežel, ki niso želeli zamuditi tako pomembnega in svečanega dogodka.

Glavni in slavnostni govornik je bil dr. Ivan Tavčar. Po kantati je stopil na pripravljeni oder odborov član dr. Ivan Tavčar, ki je, bučno pozdravljen od zbrane množice, začel z govorom: *»In tako je vendar napočil veliki in slovesni ta dan! Naša srca so ga poželega in naše duše so hrepenele po njem!... Bil je največji naš pesnik in njegova dela so izlivala: ter še izlivajo blagoslov nad blagoslovom po zemlji slovenski! Kot podoba iz jekla dviga se France Prešern iz naše preteklosti. Gradili smo ponosne božje hrame, gradili druge ponosne stavbe, a slovenska roka se ni ganila, da postavi genijem mrtvega pesnika spodoben spomenik. Pač so po pesnika jekleni podobi lazili vsakovrstni slovstveni polži, in vsak je pustil nekaj svoje slin na njem, a spomenika, dostojnega spomenika, ni postavil nikdo, spomenika, kakor bi ga France Prešern že davno imel, da je slučajno bil pesnik družega, a ne slovenskega naroda! Tako je bilo do današnjega dne! Krut dolg je trl do tega dne, narod slovenski!«* (SN:11.09.1895:207:1) V nadaljevanju govora je Tavčar poudaril, da je kamen tlačil vse zavedne predstavnike slovenskega naroda, ki so občutili nehvaležnost, ki se je izražala zaradi zavlačevanja postavitve obeležja slovenskemu pesniku v spomin. S postavitvijo spomenika se je ta kamen odvalil daleč proč, dolg je bil poplačan in izginila je črna lisa nehvaležnosti. Zaradi tega se velja zahvaliti vsem, tudi tistim, ki so z majhnimi prispevki priskočili na pomoč, da se je lahko *“...dvignil ta kamniti in bronasti spomenik sredi bele Ljubljane!...”* (prav tam)

Govorec se je zavedal dolžnosti, ki mu je narekovala, da se je moral v tem trenutku zahvaliti vsem možem, ki so stali na čelu delovanju, katerega sadove so želi v tem dnevu. Hkrati je poudaril dejstvo, da vloga žensk ni zanemarljiva, saj je bilo v tem trenutku vidno njihovo delo, ki je imelo velik prispevek med delavci, ki so se borili za slovensko stvar. V isti misli je govorec pozval vse, ki so želeli kričati, naj to le storijo, vendar njihovo vpitje ne bo seglo do tistih višav, v katerih kraljuje slovenska ženska. S to mislijo je Tavčar ošvrknil predvsem duhovščino, katera ni priznavala oz. ni želela enakovredno ceniti vloge in pomena žensk v primerjavi z moškimi. Na tovrstno razmišljanje so se burno odzvali pomembnejši konzervativno usmerjeni posamezniki, pa tudi časniki, k čemer se bom vrnila v nadaljevanju. V govoru Tavčar namerno ni omenil življenjske poti velikega pesnika saj je, kot je rekel, bila vsem poznana. Ni pozabil opozoriti na

kvaliteto Prešernovih del, ki so ostala poznana kljub Prešernovi smrti, to pa je, po Tavčarjevem prepričanju zadosten dokaz za njihovo kvaliteto. “ *Komur so prešinila dušo, občuti njihovo moč, kakor moč evangelija, moč, ki bode v Slovencih ravno toliko časa plamtela, kakor moč vsakega drugega evangelija!*” (prav tam)

V nadaljevanju je govorec primerjal Prešerna z mogočnim hrastom. Oba imata v sebi ogromne količine moči, ki se bo razvila in razplodila med ljudmi. Prešeren je namreč izkopal globoko in široko strugo, po kateri teče slovenski duh, ki nas povezuje in spaja z ostalimi slovanskimi rodovi. Ravno zaradi tega je ta slovesnost vse slovanska in tega dejstva, kot je rekel Tavčar, ne želimo nikomur prikriti. Vendar je bila ta slovesnost v prvi vrsti slovenska, saj je Prešeren, ravno tako kot Trubar, razvnel in pomladil dušo slovenskega naroda. Proti koncu svojega govora je Tavčar poudaril, da bo od sedaj stal sredi našega mesta bleščeči ta spomenik! In Ljubljana, ki gori za vse, kar je koristno in častno slovenskemu imenu, sprejme ga s ponosom v svoje varstvo, s čimer se bo zavezala nesmrtnemu imenu Franceta Prešerna. Zaradi svojega mesta v Ljubljani bo pevec v prihodnosti imel v srcu in na dlani vse mesto. Vsi se moramo zavedati, da so spomenik postavila ter Ljubljani podarila slovenska srca. Zaradi tega ga zob časa ne sme načeti, saj je bil spomenik postavljen kot dediščina prihodnjim rodovom. Tavčar je poudaril tudi dejstvo, da je nad slovenskim narodom še vedno veliko temnih oblakov, vendar se bo slovenski narod nekoč izvil iz teh spon in takrat bo končno postalo jasno, kaj je med in kaj nad nami. Srčno si je želel, da bi časi prišli čim prej. V tistem trenutku so odgrnili zaveso in zbrani množici se je v sončnem dopoldnevu pokazal spomenik Franceta Prešerna v vsem svojem sijaju. Veliko cvetja je poletelo iz množice in iz ljudskih grl se je zaslišalo veselo petje slovanske himne “Hej Slovani” in “Naprej zastava Slave”. Po končanem petju so proti nebu zadoneli klici “Slava Prešernu, slava, slava!” (prim., SN,11.9.1905:1-3)

Iz zgoraj zapisanih citatov in povzetkov lahko zaključimo, da je slavnostni govornik Ivan Tavčar želel zbrani množici predstaviti velikega in pomembnega pesnika na nekoliko neobičajen način, saj je preskočil njegov življenjepis kot nekaj, kar je že vsem znano in zato tega ni potrebno ponavljati. Skozi celoten govor je želel poudariti predvsem dejstvo, da do takrat ni bilo dovolj narejenega za počastitev spomina tako velikemu pesniku in predvsem Slovencu, ki je med prvimi začel biti bitko za uveljavitev in

uporabo slovenskega jezika in za bujenje slovenske narodne zavesti. S postavitvijo spomenika, ki še danes pozdravlja slovenski narod, so se velikemu Slovencu vsaj malo oddolžili. V Tavčarjevem govoru je bilo zaslediti veliko simpatiziranje s Prešernom. Ravno tako je v govoru možno začutiti, da je s kritično ostjo primerjal sporočilno vrednost Prešernovi pesmi in krščanskega evangelija. V svojem zaključku je ugotovil, da Prešernova dela pridejo in ostanejo v duši posameznika kot evangeliji ter sporočilna vrednost pesmi plamti tako kot evangelij.

Po predstavitvi poteka slovesnosti in poročanja liberalno usmerjenega časopisa Slovenski narod si oglejmo še odzive in poročanje konzervativnih časnikov in odzive konzervativno usmerjenih ljudi.

7.1.2. ODMEVI NA KONZERVATIVNO - KATOLIŠKI STRANI

Pri iskanju podatkov o samem poteku slovesnosti sem v katoliško usmerjenih časnikih na več mestih zasledila, kako so pisci različnih člankov iskali in opisovali različne "grehe", ki naj bi jih zagrešili govorniki z liberalne strani. Poleg tega je enega glavnih problemov predstavljalo dejstvo, da so kip postavili na Marijin trg, ki se je po tem dogodku preimenoval v Prešernov trg. Po sami proslavi so v svojih časnikih poudarjali, da se je Prešeren boril tako za slovenski jezik kot katoliško vero, na slednjo pa da so liberalci v svojem govoru kratko malo pozabili.

Tako sem v časniku Domoljub zasledila naslednji odziv: *»Dasi je Prešeren v svojih pesmih opeval življenje vseh slojev, v prvi vrsti življenje preprostega kmeta, so liberalci priredili vso slavnost sami in prezrli pri tem vso katoliško - narodno organizacijo. To pa so storili zato, da bi se potem bahali, češ, postavili smo Prešernu lep spomenik, sami smo slavili velikega slovenskega pesnika in nobeden, nam ne bo mogel več očitati, da nismo narodnjaki in v izdajalski zvezi z Nemci.«* (Domoljub, 21.09.1905:2)

Piko na i je predstavljal spomenik Prešerna, katerega je s strani obogatila razgaljena ženska. Zaradi te podobe so si omenjeni spomenik razlagali kot *»bojno znamenje liberalcev proti klerikalcem«*, (isto) Avtor citiranega odlomka iz članka je ravno tako prepričan, da spomenik kot tak sploh ni primeren in da so ga nalašč postavili na Marijin trg, da bi ga lahko preimenovali v Prešernov trg. Verjetno tako kritičnega odziva ne bi bilo, če ne bi kip krasil trg pred frančiškansko cerkvijo. Prepričani so bili tudi, da je

nespodobno, ker iz kipa ni razvidno, da se je pesnik zavzemal za krščansko vero. Čeprav, roko na srce, razgaljena dama drži v roki oljčno vejico, ki je v krščanstvu simbol miru, odrešitve in odpuščanja (prim., Chevalier, 1995:650) . Ravno tako so v reliefu prizori iz Krsta pri Savici, ki govori o pokristjanjevanju.

Po mnenju katoliškega tabora je razviden le njegov interes za ljubezenske pesmi, kar je neprimerno, da bi si otroci stari od 6 - 12 let hodili ogledovat razgaljeno žensko podobo in da bi se učili ljubezenskih pesmi, pri tem pa pozabili na cerkvene procesije.

Časopisje je komentiralo tudi Tavčarjev slavnostni govor. V Domu in svetu zasledimo, “... Slavnostni govornik dr. Ivan Tavčar se je gibal v plitvih frazah in je porabil to priliko, da opravičuje domači strankarski prepir.”(Dom in svet,1905:634)

V tistem času je imel največ bralcev, ki so se zavzemali za stališča katoliško- klerikalno usmerjenih politikov, časnik Slovenec, ki je v svojih vrsticah med drugim zapisal, »Naj bo že človek kateregakoli prepričanja, to mora vsakdo potrditi, da je odbor za Prešernov spomenik postopal skrajno netaktno, ko je odločil slavnostnim govornikom tako prononsiranega politika kot je gospod dr. Tavčar. Taka velika narodna slavnost bi se morala vendar vršiti brez politične tandence. Kdorkoli pozna nrav gospoda dr. Tavčarja, ve, da tudi pri tej priliki ne bo zanikal svojega robatega gorenjskega značaja...« (Slovenec, 9.9.1905:206:5) Na istem mestu sem zasledila tudi poziv dr. Tavčarju, da zbranim poslušalcem poroča, kako daleč je že prišel pri svojem razkristjanjevanju svojih pristašev, pa čeprav se je Prešeren zavzemal za pokristjanjevanje. (prim., Slovenec, 9.9.1905:206:5)

Menim, da je prav, da se na kratko dotaknem tudi konkretnih odzivov in komentarjev na Tavčarjeve izrečene besede. Pričakovana je bila izjava, da je bil Tavčarjev govor prazen, torej, da v njem ni povedal ničesar uporabnega. Sam govor so primerjali s spisom petošolca, ki v njem pove veliko več o Prešernu, hkrati pa v spisu zasledimo veliko več reda. Sama zgodba je tudi bolj sintetična. V svojem govoru je tako poudaril, da je končno tudi sam Prešeren dobil svoj hram. Hkrati se je zahvalil tudi vsem, ki so pomagali, da je bilo to dejanje opravljeno in se je tako postavil pečat njegovim dejanjem. O Prešernovem življenju ni hotel govoriti, saj so ga že vsi dovolj dobro poznali. Pomembno pa je bilo omeniti njegovo nesmrtnost poezije, skozi katero se zrcali tudi njegovo življenje. Tavčar pravi: »Ko je izginilo Prešernovo življenje, so zrasle iz njegovega groba nesmrtni

poezije, ki so najsvetlejše zvezde na horizontu našega slovstva. Kdor to ve, ta hrani evangelij v sebi, ki bo živel tako dolgo v naši duši, kakor vsak evangelij.» (Slovenec, 11.9.1905:207:1) Opozoril je tudi na dejstvo, da so vsi, ki so nastopili in še nastopajo za njim, le “golo grmičevje”, ki ostane pri tleh, v višave pa ne more. *“Zemlja, ki ga je rodila, hrani v sebi mnogo velikih in silnih moči, ki se bodo enkrat razvile z vso silo: zato je današnje slavlje znamenje moči, znamenje narodne zavesti in izbujene svobode.”* (prav tam)

Časopis Slovenec je ob koncu svojega komentiranja postavitve in odkritja Prešernovega spomenika strnil svoje misli nekako takole. Takratno slavlje je bilo vsesplošno in nas ne sme biti strah povedati, da je slavnost tudi in predvsem slovenska. Prešeren s svojimi deli ne zaostaja za Trubarjem, saj sta oba prebudila dušo slovenskega ljudstva, ki je zaspala v vsakdanjem življenju. In z odkritjem spomenika tako velikemu geniju se je končno prebudila slovenska zavest, kulturno gibanje in napredek. Teh stvari se ne bo dalo kar tako izbrisati. Saj kulturno gibanje pomeni tudi gibanje, kateremu pravimo življenje. S takim dejanjem se je prebudilo tudi mesto Ljubljana, ki že tako in tako dobrotljivo sprejema vsakega gosta, katerega pot zanese v mesto.

8. ŠOLSTVO

Poleg vnetega boja za slovenski jezik na vseh področjih javnega in zasebnega življenja se je Ivan Tavčar zavzemal za pravice in boljši statusni položaj učiteljstva ter slovenskih šol. Že leta 1889 lahko zasledimo njegove prve pobude za ustanavljanje slovenskih šol s slovenskim kadrom in s slovenskim učnim jezikom. Tudi na tem področju je tako želel uvesti in postaviti enačaj med slovenskim in nemškim narodom, predvsem pri povečevanju pomena in enakopravnosti pri rabi slovenskega jezika.. Pri tovrstnih pobudah je vedno znova dobival zadostno podporo enako mislečih, tako da so sklepi obveljali in prihajali, žal pogosto prepočasi, v prakso.

8.1. ODNOS DO ŠOLSKEGA SISTEMA

Kot potrditev zgoraj napisanega, si oglejmo nekaj njegovih konkretnih predlogov v zvezi s slovenskim šolstvom. Na XIII. seji deželnega zbora Kranjskega 18. novembra 1889 je predlog za ustanovitev dekliške šole s slovenskim jezikom utemeljeval takole: *»Kdor ume in čuti potrebe slovenskega naroda, ta mora pripoznati, da je zavod o katerem je govorica v nasvetu, ki je sedaj v podrobnem razgovoru, eminentne važnosti za slovenski narod. Ako hočemo s svojim narodom v resnici napredovati, moramo pred vsem skrbeti, da tudi za svojo ženstvo kaj storimo, ker to je istina, da se tisto nezdravo nemškutarstvo širi ravno po našem ženstvu, sedaj nima vzgoje v narodnem duhu. Zatorej moramo vse moči upreti, da se ustanovi višja dekliška šola pod takimi garancijami, da se doseže uspeh, katerega od takega zavoda pričakovati smemo...»¹²*

Tudi finančni odsek je v zboru ta predlog podprl, saj je menil, da dekliška šola ne sme priti pod okrilje samostana, ker pod njegovim okriljem ne bi zadostovala potrebam slovenskega naroda. Tavčar je dodal, da obstoječa uršulinska šola ne da dekletom vsega kar potrebujejo in s tem vnovič opozoril na nesoglasja med liberalno in konzervativno usmerjenimi politiki. Liberalci so bili prepričani, da mora biti šolstvo ločeno od cerkve, zaradi tega niso želeli imeti nove šole pod okriljem uršulink. Sicer so se zavedali, da so matere uršulinke dolgo časa edine nudile vzgojo in izobraževanje slovenskim dekletom, vendar je bila njihova vzgoja okleščena, saj je nudila le tiste vednosti in znanja, ki so bile

v skladu s prepričanju cerkve. Za opravljeno delo so jim liberalci hvaležni, vendar so bili prepričani, da je čas, da dobi mesto Ljubljano še eno, po njihovem mnenju, neodvisno dekliško šolo. Zaradi tega je Tavčar deželnemu zboru predlagal, da naj s pomočjo mesta Ljubljane skupaj ustanovijo višjo dekliško šolo, ki bi imela slovenski učni jezik, poleg tega bi ti dve ustanovi skrbeli za njeno vzdrževanje. Predlagal je, da bi sam deželni zbor s primerno letno podporo financiral ta učni zavod.

Čez dobro leto je bilo vprašanje višje dekliške šole zopet na dnevnem redu v Deželnem zboru Kranjskem. Na XV. seji 25. novembra 1890 je klerikalna stran zahtevala garancijo, da bo šola ustanovljena na verski podlagi. S tem predlogom se je strinjal tudi Tavčar, ker je bil mnenja, da mora ženska vzgoja temeljiti na verski podlagi. Hkrati je poudaril, da ne želi ne on ne ostali liberalci širiti teorije o liberalstvu ali brezverstvu po šoli. Poleg tega naj bi deželni zbor zagotovil kritje 1/3 letnih stroškov.

Tavčar je v enem letu tako dosegel, da višja dekliška šola ni bila ustanovljena pod neposredno cerkveno oblastjo. S to potezo je pokazal svojo preračunljivost in zmernost. Zavedal se je namreč, da bi lahko tudi cerkveni dostojanstveniki dodali kaj malega denarja k letnim prihodkom, zaradi česar bi šola lažje preživela leto. V tistem času je bil velik problem, kako obdržati pri življenju slovenske kulturne hrame in hrame učenosti. Šibak ekonomski položaj večine zavednih Slovencev je silil pobudnike k sprejemanju kompromisov in hkratnemu navideznam podrejanju katoliškemu stanu. Saj so bili takrat med bogatimi Slovenci le redki, ki so želeli namenjati sredstva za slovenske šole. Med njimi so izstopali cerkveni dostojanstveniki, ki so bili pripravljeni financirati le stvari, ki so bile po njihovem okusu. Zaradi tega je bil Tavčar, po mojem mnenju, v dilemi koga vzeti za zaveznika ali cerkev in njene dostojanstvenike ali Nemce. Jeziček na tehničnici se je največkrat obrnil v prid cerkvenih dostojanstvenikov, ki so vendarle pristajali na slovenski jezik, kateri je predstavljal eno najpomembnejših Tavčarjevih prizadevanj v njegovem dolgoletnem oživljanju slovenske kulture.

¹² ODZKL 30.zvezek, 282.

8.2. ŽELJE PO USTANOVITVI UNIVERZE V LJUBLJANI

Na začetku 20. stoletja se je zopet pojavilo gibanje za ustanovitev slovenskega vseučilišča. Zborovanja za univerzo v Ljubljani so novembra 1901 organizirali tudi slovenski študentje na Dunaju. Politična oblast in rektor dunajske univerze jim niso bili naklonjeni, zato posledično tudi niso dovolili zborovanja v dvorani vseučilišča. Zaradi tega so se študentje zbrali kar v avli dunajske univerze. V trenutku, ko so začeli z branjem spomenice o ustanovitvi slovenske univerze v Ljubljani, so jih napadli nemški študentje. Slovenci so napad odbili in poslali protest ter spomenico rektorju. Rektor dr. Schipper jim je dal na voljo dvorano zunaj vseučilišča, kjer so potem študentje pripravili manifestacijo za slovensko univerzo v Ljubljani. Manifestacije se je udeležilo več kot 1200 slovanskih študentov in 30 slovanskih poslancev, med njimi tudi Ivan Tavčar. Tavčar je s svojo prisotnostjo, kot politična osebnost oziroma poslanec, dobil vse potrebne informacije, katere je kasneje v parlamentu uporabljal v svoji besednih bojih za slovensko stvar. (prim., Benedetič, 1981:61-62)

8.3. ODNOS DO SLOVENSKIH UČITELJEV

Kot sem že v podnaslovu omenila, se bom dotaknila tudi Tavčarjevega odnosa do slovenskega učiteljstva. Najbolj popolno sliko dobimo z analizo X.seje 24. februarja 1897 v Deželnem zboru Kranjskem. V svojem govoru je najprej poudaril, da se je v zadnjih letih naredilo veliko za same šole, vendar se je pri vnemi za boljše šole pozabljalo na učiteljstvo. In ravno učitelji so, po Tavčarjevem mnenju, tisti, ki so polni dobrega duha, marljivi, pridni in hvale vredni. Zaradi vseh teh dobrih lastnosti bi bilo prav, da bi se končno naredilo nekaj tudi zanje. Motilo ga je dejstvo, da kljub vsem vrlinam in dobrim lastnostim niso uživali takega ugleda, kot bi si ga zaslužili. V nadaljevanju je poudaril, da ne bo govoril o pomembnosti delovanja ljudskega učitelja, ki je ravno tako pomembno kot delovanje predstavnikov duhovniškega stanu. Tavčar je menil, da sta oba stanova potrebna in da bi bilo dobro, če bi povsod delovala v harmoniji, saj sta oba potrebna za narodovo in ljudsko vzgojo. Vendar ga je motilo dejstvo, da lahko mladi duhovniki delajo vse, medtem ko mladi učitelji ne smejo storiti praktično ničesar. Saj so kaj hitro predmet spotike in opravljanja. Iz takega odnosa so nastali predsodki, s katerimi živijo ljudje. Le-ti so prepričani, da so učitelji, kot revnejši sloj v primerjavi z

duhovščino, nekaj manj pomembnega in je odnos do učiteljev postal podobnem hlapčevskemu odnosu iz preteklega obdobja. Zato je poudaril, da je potrebno zahtevati od učiteljev, da ljubijo svojo šolo in da delajo tako, da si širijo svoje obzorje in da se postavijo na načela, katera od njih zahteva moderno življenje.

Iz Tavčarjevega razmišljanja lahko vidimo, kako neenak je bil odnos do mladih učiteljev in mladih duhovnikov. Do takega odnosa je, po mojem mnenju, prišlo zaradi spreminjanja položaja in s tem pomembnosti samega duhovniškega poklica. Dejstvo je, da so bili duhovniki dolgo časa najbolj izobraženi in so sami vršili izobraževanje mladih. Nadarjene učence so pošiljali v mesto na šolanje in jim dajali finančno podporo, manj bistri so po osnovnem programu končali svojo šolsko pot. Učitelji so bili, na drugi strani, imeli prešibko finančno zaledje, da bi lahko pomagali bistrejšim učencem. Zaradi tega so posledično tudi izgubljali na ugledu v primerjavi z duhovniki, ki so učencem, s finančnega vidika ponujali več. Z razvojem učiteljskih so iz mest začeli v vasi prihajati učitelji, ki so predstavljali hudo konkurenco duhovnikom. Razumljivo so jih začeli duhovniki in njihovi pristaši obravnavati kot nevarno »konkurenco«, se vanje začeli spotikati in iskati napake. Na katere so ljudi opozarjali pri svoji mašnih pridigah. Ljudje, ki so bili tradicionalno navajeni, v večini primerov, slepo verjeti in slediti duhovnikom, so prevzemali njihove poglede in mnenja. Zaradi tega so vaščani najverjetneje prevzeli hlapčevski odnos do učiteljev. Napake in prekrške, če temu lahko tako rečem, duhovnikov so slepo spregledali in jih tako niso videli, saj so imeli preveč dela z iskanjem napak učiteljev. Zdi se, da se mladi učitelji in mladi duhovniki v bistvu niso dosti razlikovali, saj v mladosti vsakdo dela napake in neumnosti, katere so lahko čez nekaj let pozabljene ali pa ostanejo na posamezniku oz. stigmatizirajo njegovo nadaljnje življenje. Vse bolj se kaže, da tega negativnega odnosa do učiteljev niso izoblikovale njihove napake, pač pa prigovarjanja in hujskanja do takrat vsevednih duhovnikov. Tudi slabši socialni položaj učiteljev je majal njihovo avtoriteto, zaradi česar so jih ljudje vaščani, najverjetneje, posledično manj spoštovali. Zagotovo je sprememba vloge duhovnika kot učitelja in dušnega pastirja, v vlogo dušnega pastirja, pomenila pravo revolucijo v sicer mirnem vaškem okolju. Saj sta iz ene osebe, ki je opravljala tako duhovniško kot tudi izobraževalno funkcijo nastali dve osebi. Ti dve osebi sta vnaprej tretirali drugo kot manj priljubljeno, če že ne sovražno, saj so učitelji napolnjeni z

naprednjaškimi - liberalnimi zamislimi skušali izboljšati tradicionalno ukoreninjene ideje. Novice in dogodki na vasi so se, zaradi majhnosti v primerjavi z mestom, hitro širile in težko je bilo ostati neopazen in priljubljen, ker so govorice neletele na številna ušesa.

8.3.1. TAVČAR SE POSTAVI V BRAN UČITELJSKEMU DRUŠTVU

V Ljubljani je v tem času delovalo Učiteljsko društvo, ki je izdajalo svoje glasilo Učiteljski tovariš, ki je branilo učiteljski stan in se ukvarjalo z učiteljskimi vprašanji. Vlada je izdala dekret, v katerem je društvo opozorila, da ga bo razpustila, če bodo v prihodnje razpravljali o političnih stvareh. Tavčar pravi na X. seji 24. februarja 1897 v Deželnem zboru Kranjskem, da so učitelji ta dekret prejeli neupravičeno in da so preveč ponižni, da bi se sami uprli, zaradi tega se je zanje in njihove pravice moral zavzeti on.

To priložnost je Tavčar izkoristil, da si je dal duška in je okrcal deželnega predsednika, ki je izdal sporni dekret. Pravi: *“Po naših zakonih je učiteljsko društvo opravičeno kot tako. Ono obstoji in se ne sme razdreti, dokler se postavno obnaša. Društvo lahko izdaja svoje glasilo, ali s, tem da izdaja list, se, dokler se drži postave, ne more odgovorno delati za vsako črko, za vsako besedo, ki se tiska. Pri naših razmerah veljajo glede listov posebni zakoni... katerim so odgovorni uredniki”*¹³

Tavčar je še enkrat opozoril na dejstvo, da učitelji ne uživajo zadostnega ugleda, da imajo še vedno siromašne plače. In pozval je zbor naj nekaj ukrene za zvišanje le-teh. Prepričan je bil, da ima dežela veliko koristi od ljudskega učiteljstva in ni razumel, zakaj se je ravno pri financiranju ljudskega šolstva vedno vse ustavilo. Njegova strokovna izobrazba in poklic sta veliko prispevala tudi pri njegovem zavzemanju za preklic vladnega dekreta. Jasno je namreč povedal, kdo je za kaj odgovoren in čigava naloga je nadzirati vsebino napisanega. Tako se je še enkrat zavzel za mirne in ponižne učitelje in tako skušal razširiti njihovo moč in teritorij delovanja.

¹³ ODZKL 38.zvezek, 195.

9. ČAS ŽUPANOVANJA

9.1. ODNOS DO DEŽELNEGA GLEDALIŠČA IN GLEDALIŠKIH USTVARJALCEV

V času svojega županovanja se je Tavčar od kulturnih ustanov najbolj zavzemal za področje gledališke dejavnosti. Svoj čas je namenjal iskanju poti in načinov, kako prevzeti deželno gledališče, da bi le-to lahko delovalo pod oskrbo mestne občine, hkrati bi postalo tudi njena last. Ta predlog so z odobravanjem sprejeli tudi številni svetniki. Strinjali so se namreč, da sama notranjost gledališča ni primerna za predstave, saj je imela zelo slab oder, na katerem je bilo nevarno uprizarjati gledališke predstave, tehničnih priprav za sceno praktično ni bilo... Vendar so se vsi izdatki, ki jih je terjalo deželno gledališče, vedno opravičevali z besedami, da ima vendarle kulturni pomen. Gledališče bi morali po mnenju občinskega svetnika Milohnoja obravnavati za kulturno središče. Kljub številnim ugovorom, bi moralo gledališče dobiti samo enega gospodarja, ki bi imel voljo, ljubezen in moč, da ga vodi - mestno občino. Temu se je uprlo in ugovarjalo nekaj do tedaj visokih gledaliških predstavnikov. Zaradi tega predloga je prišlo do nemirov v dvorani, zato je župan stvari vzel v svoje roke in je vse nemirne poslance odstranil iz dvorane. Po tem je dal predlog na glasovanje, ki je bil sprejet.¹⁴

Tavčar je za vse tiste predloge, ki mu niso bili všeč, takoj poudaril, da jih osebno ne podpira oziroma, da se z njimi ne strinja. Taki predlogi so se ponavadi nanašali na financiranja različnih ustanov, društev... Vsi tovrstni predlogi so morali biti čim bolj utemeljeni, hkrati je bilo pomembno tudi dejstvo, kdo jih je izrazil in kako visoki so bili zaproseni zneski ter za kakšno vrsto ustanove, društva je šlo.

Na seji občinskega sveta 7. maja 1912 je Dramatično društvo v Ljubljani zaprosilo za izredno podporo¹⁵. Zaradi slabše obiskanih sezon se je začelo dogajati, da gledališki igralci niso več prejeli plač. Igralci so pri iskanju vedno znova naleteli na gluha ušesa, zato niso več vedeli, na koga naj se še obrnejo za pomoč. Njihovo zadnje upanje so ostali občinski svetniki, ki so jih zaprosili za finančno pomoč. Ta pomoč bi jim omogočila, da jim ne bi bilo več potrebno prosjačiti za kruh, kot so se sami izrazili. Veliko težavo in

¹⁴ Zgodovinski arhiv Ljubljana: Enota v Ljubljani (v nadaljevanju ZAL): Rokopisne knjige, COD III, 71, 101-106.

¹⁵ ZAL: Rokopisne knjige, COD III, 71, 227-232.

strah je predstavljalo tudi dejstvo, da so ponavadi "nedonosne" skupine razpustili. Vendar bi bila razpustitev gledaliških igralcev Deželnega gledališča praktično nemogoča, saj so ti igralci igrali igre le v slovenskem jeziku. Pomen »slovenskega gledališča« je bil zaradi vse splošne težnje po slovenskih »zadevah« in razvoju slovenske kulture prevelik, da bi borci takšno opcijo dopustili. Ostala gledališča so igrala igre v nemškem jeziku. Zaradi tega tudi morebiten razpust slovenskega gledališča, slovenski kulturi ne bi prinesel nič dobrega. Pa tudi igralci se zagotovo ne bi spopadali s svojo veliko revščino (ter prosjačili za kruh), če bi sami hoteli prestopiti v nemško gledališče. Res je bilo, da je nekaj slovenskih igralcev gostovalo tudi v drugih gledališčih.

Tako so zaprosili za denarno podporo v višini 12.000 kron za dve leti. Temu predlogu je ugovarjal sam Tavčar, saj se ni želel spuščati v brezglavo financiranje vsakega, ki potrebuje denar. Zato je zahteval, da bi imeli vsi tovrstni predlogi zajamčeno kritje. Zato je moralo Dramatično društvo podati občinskemu svetu natančno gmotno, umetniško in socialno stanje, hkrati pa tudi vizijo, kako zagotoviti boljšo prihodnost gledališču kot umetniškemu zavodu. Šele, ko so bili na voljo vsi ti podatki, je Tavčar dal predlog na glasovanje.¹⁶

Iz zgoraj napisanega je lepo razvidno, da se Tavčar nikakor ni zaletaval in brezglavo sprejemal vseh predlogov, kateri so bili predlagani v občinskem svetu. Čeprav bi morda sprva pričakovali, da je Tavčar pripravljen za vsako ceno in po hitrem postopku sprejeti vse predloge, ki se nanašajo na ohranitev in širjenje slovenske kulture ter slovenskega jezika. Kljub njegovi srditi borbi za iste cilje v Deželnem zboru Kranjskem, je kot župan deloval nekoliko bolj premišljeno. Zaradi tega je želel, da so bili vsi predlogi utemeljeni, premišljeni in dodelani, ničesar ni želel prepustiti naključju. To dejstvo je najverjetneje potrebno utemeljiti z izkušnjami, katere je dobil v dolгих letih javnega delovanja. V času njegovega županovanja je bil bolj pasiven na samem kulturnem področju, saj je moral kot župan skrbeti za mesto Ljubljana in za njen obstoj in se v bistvu ni imel časa ukvarjati z manj perečimi, a zato ne nepomembnimi stvarmi. V času njegovega županovanja je Ljubljana nadaljevala razvoj na infrastrukturnem, gradbenem, urbanističnem, šolskem ... področju. Uspeh razvoja je ustavila prva svetovna vojna. Posledica so bile tudi manj

¹⁶ Primerjaj isto

pogoste seje. Odtlej so na sejah obravnavali bolj vojno tematiko; kje kaj graditi, rušiti, kdo je potreben finančne podpore, koga in kam preseliti, kako nuditi čim boljše pogoje za zdravljenje in preživetje...

V teh vojnih letih je razvoj kulture obstal na mrtvi točki, z izjemo redkega pisanja umetniških del z vojno tematiko. Ne smem pozabiti omeniti, da se je na občinski seji 14. junija 1919 glede nameravane določitve mej slovenskega ozemlja proti severu in zahodu kot glavni govorec oglašil župan Tavčar. V svojem govoru je poudaril: »..., *da smo kot revni berači, ki imajo komaj toliko zemlje, da polože nanjo svojo trudno glavo. ... Mi smo se zbrali, da dvignemo v zadnjem trenutku svoj glas, da hočemo živeti na svoji zemlji in da si ne damo vzeti ne koščka svoje zemlje, ne silnega morja po katerem je že tekla ilirska ladja*«. Temu govoru je sledilo glasno in gromovito ploskanje in na županov poziv so vsi skupaj zaklicali... »*Živela in nerazkosana Jugoslavija.*«¹⁷

10. DRUŠTVENO UDEJSTVOVANJE IN ŽIVLJENJE

¹⁷ ZAL: Rokopisne knjige, COD III,77, 100.

Ivan Tavčar je bil član številnih društev. Vendar velja omeniti, da kljub natančnemu iskanju in pregledovanju nisem imela veliko sreče s pridobivanjem informacij o njegovih konkretnih dejanjih, udejstvovanjih ali predlogih znotraj posameznih društev. Zato bom omenila le redke informacije, ki mi jih je vendarle uspelo najti.

10.1. DUNAJSKI AKADEMSKI KLUB SLOVENIJA

V času Tavčarjevega študija prava na Dunaju so imeli slovenski študenti svoj klub Slovenija. V njem so bili vključeni vsi tisti mladi fantje - študentje, katerim ni bilo vseeno za slovansko in slovensko stvar. Vsi so bili namreč polni ljubezni do svojega naroda in svojega doma. Leta 1871 se je klubu pridružil Ivan Tavčar. Vsak teden so se ti slovenski fantje srečevali na komerzah¹⁸ dunajske "Slovenije". Vsaka komerza je bila dodobra organizirana, saj so imeli na začetku vsakega srečanja najprej znanstveno ali slovstveno predavanje. Po koncu predavanja so zapeli "Gaudeamus igitur", ki je predstavljal prehod na zabavni del. V zabavnem delu so bili prisotni govori, napitnice in prepevanje. Poleg tega so v tem drugem delu gostili tuje prijatelje, "... zastopnike češkega "Čtenarskega spolka", srbske "Zore", hrvatskega "Velebita" in slovaške "Tatre"..." (Šuklje:1988:85) Šukljeta ugotovitev je bila, da so v drugem-zabavnem delu Hrvatje bolj blesteli pri samem govoru, a so jih Slovenci vodili in prekosili pri svojih mislih in treznih besedah s stvarnim jedrom.

Praktično so vsi člani Slovenije kasneje, v času hudega pritiska Nemcev, znali ohraniti svoje slovensko prepričanje in se še naprej zavzemali za svoj narod in svobodo. Ta njihov značaj jih je spremljal tudi kasneje v življenju. Omeniti velja tudi dejstvo, da je imel klub dobro zaledje, saj se jim je vsako jesen pridružilo kar nekaj novih članov, ki so se odlikovali po svojih vrlinah.

Tavčar je že v svojih akademskih letih začel dražiti Šukljeta, svoje draženje pa je nadaljeval skozi kasnejše življenje. (prim.,Šuklje,1988:79-85)

10.2. SLOVENSKA MATICA

¹⁸ Komerza je ime za tedenska srečanja, katere je organiziralo društvo Slovenija na Dunaju, ki so potekale od leta 1871.

Tavčar je bil tudi član Slovenske matice.¹⁹ Stvari, ki sem jih že napisala pri poglavje odnosa do jezika ne bom ponavljala. Poleg tega sta Ivan Tavčar in njegova žena Franica sofinancirala izdajanje slovenskih poljudno-znanstvenih in poučnih knjig. Kaj dosti podatkov o njegovem angažiranju v Slovenski matici nisem našla, razen tega, da je Tavčar od nje kupil hišo na Bregu številka 8 (danes številka 10) v Ljubljani, v tej hiši je živel do svoje smrti.²⁰ Glede te hiše velja omeniti še eno zanimivost in sicer, da jo je imel najprej v lasti oče Frana Šukljeta. Le- ta je imel v njej shranjeno metliško vino, ki ga je prodajal. In ravno na tej hiši je bil več desetletij edini čisto pravi slovenski napis: "Metliško vino naprodaj" (Šuklje, 1988:14)

10.3. TAVČAR KOT PREDSEDNIK MESTNEGA ŠOLSKEGA SVETA

Tavčar je bil tudi predsednik mestnega šolskega sveta od 18. decembra 1919 do 1. julija 1921, kar časovno sovпада z zadnjim obdobjem njegovega županovanja. Na ta položaj je verjetno prišel zaradi številnih predlogov, kako izboljšati kakovost šolanja in pridobiti čim več učencev. Zavedal se je, da lahko le z izobraževanjem mladih nastane podmladek, ki se bo boril za slovenski jezik in slovenski narod. Pri vseh predlogih, ki so se dotikali financiranja in gradnje oziroma obnove šol se je vedno z njimi strinjal. Edino izjemo je predstavljal predlog oziroma želja klerikalne struje, ki se je zavzemala za ustanovitev katoliške zasebne šole v Šentvidu nad Ljubljano. Njegovi pomisleki in nestrinjanje izhajajo iz njegovih osebnih razlogov in stališča do cerkve ter duhovščine. Verjetno izhajajo njegova tovrstna stališča še iz časov, ko je obiskoval šolo v Ljubljani in je živel v internatu, a so ga postavili na cesto, ker se je zvečer prepozno vrnil, s čimer je kršil stroga interna pravila. Zaradi njegove svojeglavosti se je vedno zelo težko podrejal pravilom in natančnemu nadzoru, zato je večkrat sam zase poiskal najbolj ugodno rešitev. Te rešitve oziroma način, kako si pridobiti potrebno svobodo, so se kazale ponavadi s kršitvami reda, ki je veljal znotraj organizacije katera ga je utesnjevala.

10.4. DRUŠTVO SOKOL

¹⁹ Leta 1883 je Tavčar prvič videl Jadransko morje, saj je kot zastopnik Slovenske matice in mesta Ljubljana udeležil Gunduličeve slavnosti v Dubrovniku. (prim., ur. Boršnik, 1951:414)

²⁰ prim. ARS SM 1, Zapisnik iz sej SM, 52.seja 21.12.1881

Bil je tudi član društva Sokol, kasneje je postal celo starosta Sokola. V času svojega županovanja je sestavil in predlagal kar nekaj predlogov za izboljšanje razmer v društvu.²¹ Po otvoritvi Narodnega doma je na družabnem večeru ljubljanskega Sokola priredil prvo večjo veselico v tej novozgrajeni stavbi in imel pozdravni govor. Poudaril je, da mora biti Narodni dom središče narodnega življenja ter središče slovenskega naroda in slovenstva. V svojem govoru je uporabil tudi primerjavo, ki pravi, da mora biti Sokolova vez z Narodnim domom enaka zakonski zvezi med možem in ženo, ki se je ne da razvezati. (Prim., ur. Boršnik, 1958:419,420) Sokol je istega leta, le nekaj dni po otvoritvi doma, v Slovenskem narodu objavil povabilo na pustno maškarado ljubljanskega Sokola. Dogajanje je potekalo na pustni torek, udeležba mask pa ni bila samo domača, pač so prišle tudi maškare iz tujine. Pričakovali so tudi, da bo prišlo občinstvo našemljeno, tako da bo tisti dan res narobe svet. In res so se maškarade udeležili ne samo preprosti ljudje, pač tudi vojaški in civilni dostojanstveniki. (prim., SN, št:41, 19.2.1896) Seveda je bil prisoten tudi Tavčar, ki je na račun maškarade 20.2.1896 v Slovenskem narodu napisal šaljivo črtico Tevs eboran- katere naslov se bere z desne proti levi.

Ljudstvo je čutilo, da lahko med člani Sokola najde take ljudi, ki so neustrašni in neodvisni možje, katerih cilj je bil popeljati narod v boljšo slovensko prihodnost. Te naloge so se zavedali tudi Sokoli in so zato postavljali na vrh take ljudi, ki so se znali obračati na vse strani, hkrati pa so bili sposobni povzdigniti slovensko stvar nad vse ovire. Zaradi take situacije je bil za mesto voditelja daleč najbolj poklican Ivan Tavčar, ki je bil odličen voditelj, politik, pisatelj in govornik. Zaradi vseh teh lastnosti je bil leta 1882 dr. Ivan Tavčar izbran za starosta Ljubljanskega Sokola. S tem dogodkom se je zelo hitro začelo večati število Sokolovih privrženecv, ki so prej omahovali. Med predstavniki inteligence je prevladoval rek: "Kdor Slovan ta Sokol".²² Priključevali so se tako izobraženci, kot tudi preprosti ljudje, ki so Tavčarju zaupali. Tavčar je bil tako kar 10 let starosta Ljubljanskega Sokola. Leta 1904 je kot starosta Sokola na vsesokolskem izletu v Ljubljani položil temelj Slovenski Sokolski Zvezi. Kot starosta se je odlikoval zaradi

²¹ prim. ZAL: Rokopisne knjige, COD III, 77, 192.

²² ZAL-ŠKL: Časopisje ob 70 – letnici in smrti Dr. Ivana Tavčarja (v nadaljevanju ČIT):Odvetniška pisarna: april 1923:4.

duševne sile, odločnosti, energije in neverjetne delavnosti. Zaradi teh svojih lastnosti je bil pravi vzor in vsak, ki se je z njim srečal mu je ostal v nepozabnem spominu.²³

Omeniti velja tudi njegovo pisanje za Mohorjevo družbo. Nekaj časa je bil predsednik mestne gledališke uprave, sodeloval je v Društvu sv. Cirila in Metoda in društvu Radogoj. Ti dve društvi predstavljata humanitarni in nacionalno - šolski organizaciji, katerih naloga je bila predvsem pomagati ljudem s takšnimi ali drugačnimi prispevki, hkrati sta ti dve društvi pomagali s finančnimi subvencijami pri izdajanju knjig v slovenskem jeziku.

Bil je tudi član disciplinarnega sveta odvetniške zbornice. Uradno je bilo priznано, da v dvojezičnih področjih obravnave prilagajajo jeziku glede na obtoženčevo govorico skupino, se pravi, slovensko ali nemško. Znotraj sodnih poslopij so ločili notranji in zunanji uradovni jezik. Zunanji uradni jezik je bil jezik, s katerim so uslužbenci poslovali s strankami in ta jezik je bil slovenski. Notranji uradni jezik je jezik med zaposlenimi in je bil nemški. Torej so vsi zaposleni na sodiščih morali aktivno govoriti tako slovenski kot nemški jezik. Tako je Tavčar izkoristil priložnost in uporabljal slovenski jezik tudi pri pogovorih med zaposlenimi. Zato je vse zadeve urejal v slovenskem jeziku in ne v nemškem, kot je bilo v navadi pri večini drugih pravnikov nemškega in tudi slovenskega rodu.²⁴ Zaradi rabe samo slovenskega jezika se ga šteje kot šestega slovenskega pravnika. Vzgojil je veliko odličnih slovenskih odvetnikov, ki so sledili svojemu vzorniku na stanovskem, narodnem in političnem področju in mu pomagali uresničevati visoke cilje, katere si je nenehno zastavljal. (prim., Vilfan, 1996:458 in ²⁵)

Sodeloval je tudi v društvu Pravniki. Zaradi svojih številnih del za dobrobit slovenskega naroda je postal častni član številnih slovenskih mest: Ljubljane, Kranja,

²³ Primerjaj isto

²⁴ Najverjetneje je bila posledica rastoče slovanske zavesti ogorčenost proti nemškemu ravnanju bistveni razlog, da je Tavčar v začetku leta 1877 zapustil pisarno nemško mislečega advokata dr. Schreya in se iz Ljubljane preselil k dr. Mencingerju, ki je v tistem času veljal za središče tedanjega kulturno-političnega življenja v Kranju. Verjetno je bil ravno Mencinger tisti, ki je Tavčarju, preko Stritarja, razširil poglede na sodobno družbeno stvarnost. Tako je Tavčarja Mencingerjeva »družba« še dodatno spodbudila na opazovanje in opozarjanje na aktualne lokalne potrebe in s tem naredila še močnejšo vez med družbenim življenjem in stvarnim političnim bojem proti Nemcem in nemškutarjem. (prim., ur Borštnik, 1952:424)

²⁵ prim. tudi ZAL ŠKL: Odvetniška pisarna *Dr. Ivan Tavčar*: april 1923:4.

Novega mesta... Poleg tega je sodeloval v jugoslovanskem akademskem društvu Triglav. Svojo besedo je imel v Društvu slovenskih književnikov in časnikarjev. Leta 1908 je postal celo predsednik omenjenega društva. (prim., Bohanec, 1985:129-130)

Z zgoraj nanizanimi imeni številnih društev sem želela poudariti in dodatno opozoriti na Tavčarjevo vsestranskost in aktivnost na številnih področjih. Zaradi take aktivnosti si je pridobil veliko število podpornikov in simpatizerjev, a hkrati tudi nasprotnikov. S svojimi sodelavci se je boril za nove ideje, ki bodo omogočile boljše razmere za razvoj in ohranitev slovenske kulture. Njegovi nasprotniki pa so, razumljivo, le čakali na njegove drzne predloge, da so lahko začeli iskati in obujati stare napake ali/in spodrsaljke in ugotavljati, da to pa že ni v skladu s krščansko vzgojo ali kaj podobnega. Ker sta bili v njegovem času politična in kulturniška dejavnost močno povezani, brez vidnejšega položaja v politiki najverjetneje ni bilo mogoče uveljavljati drznejših predlogov, ki so se nanašali na ostale stvari povezane s kulturo. Zelo zanimivo se mi zdi tudi dejstvo, da je Tavčar kljub svojemu članstvu v številnih društvih in pomembnejših političnih položajih znal oceniti, na katerem področju se je potrebno bolj boriti in na katerem je potrebno še malo počakati, da stvari dozori, ter se šele potem spustiti v boj. Vse to je verjetno tudi posledica njegovega vsestranskega vpogleda na celotno, takratno kulturno - politično dogajanje. Težko je ugotoviti, na katerem položaju je bil najbolj zadovoljen, oziroma katero delo je opravljal z največjim veseljem. Iz pregledane dokumentacije je razvidno le, da ni poznal polovičarstva in si je želel vsak začeti projekt izpeljati do konca. Znal se je prilagajati trenutni situaciji in svoje želje ter cilje speljati po poti, ki je bolj uspešna.

Po mojem mnenju je formula za njegov uspeh v kombinaciji z njegovo gorenjsko trmo, neposrednostjo ter diplomatstvom. Seveda ne smem pozabiti na pomen njegove žene Franje, ki je bila, v tistem času, zelo aktivna v javnem življenju. Hkrati je imela veliko dela tudi z njunimi otroki in kljub svojim obveznostim je našla čas, da je pomagala možu tako z nasveti kot z dejanji.

Pri Tavčarjevem delovanju velja omeniti tudi pomen njegove izobrazbe in poklica. Kot pravnik je točno vedel, kaj lahko reče in kako, ne da bi prekoračil svoja pooblastila. Svoje predloge in govore je znal vedno podkrepiti z močnimi argumenti, s čimer je le težko pustil sogovornikom možnost za spodbijanje besed. Kar kaže na njegovo spretnost

izražanja in po potrebi tudi na zmožnost obračanja besed, zaradi česar ga lahko štejemo med mojstre govorništva.

Tavčarjeva vsestranskost na številnih področjih je pripomogla k dejstvu, da je bil poznana oseba širom današnjega področja Avstrije, Češke, Slovaške, Madžarske, bivše Jugoslavije...Njegova priljubljenost ravno tako ni poznala meja. To je razvidno iz dokumentacije o pisanju ob njegovem sedemdesetem rojstnem dnevu in ob njegovi smrti.

11. ČASNIK SLOVENSKI NAROD

11.1. VLOGA UREDNIKA

Vsestransko kulturno ter politično delovanje in aktivnost je obogatila še uredniška funkcija pri časopisu Slovenski narod. Na mesto urednika je prišel po smrti pisatelja Josipa Jurčiča leta 1881. Vendar je kljub svoji novi funkciji še vedno pisal večino člankov inotic v časopisu. Njegove izdelke zaznamujeta duhovitost in živahnost, ti dve

lastnosti pa sta značilni tudi za večino njegovih literarnih spisov. Časnik Slovenski narod je bil najbolj popularen ravno v tistem času. K sami popularnosti je pripomogel tudi pisatelj, ki je pisal o političnih temah, Danilo Marajon ter ostali soustvarjalci iz Jurčičeve dobe. Baron Winkler²⁶ je želel pridobiti Slovenski narod na svojo stran, tako da bi ga lahko, po Tavčarjevem mnenju, uporabljal za svoje namene, usmerjene proti slovenski kulturi in Slovencem. To mu na srečo ni uspelo. Ravno tako je dr. Vošnjak skušal vplivati na spremembe Slovenskega naroda, saj naj bi tako pridobili v Narodni tiskarni tisk vladne tiskovine in uradnega lista. Vendar se borci za ohranitev neodvisnosti Slovenskega naroda s tem niso strinjali in so obstoječo podobo časopisa branili tako mlajši politiki, kot tudi upravni svetniki Narodne tiskarne, ki so bili prepričani, da mora ostati Slovenski narod kar se da samostojen in neodvisen časnik. Ne smemo pozabiti dejstva, da je bil omenjeni časopis tisti čas še neodvisen, saj ni imel zunanjih donatorjev oziroma mecenov. Res pa je, da se je s časom začel vedno bolj nagibati na liberalno stran, kar je posledica politične usmerjenosti zaposlenih.

Ker se baron Winkler ni hotel kar tako potolažiti, je ustanovil časopis "Ljubljanski list". Urednik je postal Fran Šuklje, k temu novemu časopisu sta pristopila tudi Janko Kersnik in Josip Stritar. Taka situacija je bila glavni povod za nastanek hudega političnega boja med Slovenskim narodom in Ljubljanskim listom. Vendar se je čutila premoč Slovenskega naroda s Tavčarjem in njegovih privržencev med številnimi slovenskimi pisatelji, ki so skupaj z argumenti nasprotovali Franu Šukljetu, Janku Kersniku in Josipu Stritarju. Vendar Ivan Tavčar ni dolgo vztrajal na mestu urednika, saj ga je kmalu zamenjal Ivan Železnikar, ki je še ostreje napadal papeštvo in klerikalizem. Med tem časom sta iz ozadja dva Ivana, Hribar in Tavčar, napadala delovanje tedanjega deželnega predsednika Andreja barona Winklerja. Očitala sta mu, da ima kot Slovenec premalo poguma, da bi proti centralni vladi nastopil bolj energično za pravice slovenskega naroda. Ker sta kljub vladnim opozorilom vztrajala pri nasprotovanju proti kranjskemu deželnemu predsedstvu, hkrati pa še vedno urejala Slovenski narod, se je

²⁶ Zagotov se je Tavčar še posebno potrudil, da baron Winkler ni uresničil svojega načrta, saj ima Tavčarjevo nasprotovanje baronu Winklerju svoj izvor najverjetneje v letu 1878, ko je bil kot snubec Winklerjeve hčere Emilije Graz odbit. To je bila za Tavčarja žalitev, hkrati pa je to pomenilo začetek ogorčenosti in gneva nad aristokracijo, ki ga ni hotela priznati za sebi enakovrednega. (prim., ur. Boršnik, 1952: 425)

grof Taaffe, po Hribarjevih zatrjevanjih, odločil in hkrati zahteval, da se ju odstrani iz javnega življenja. (prim., Hribar, 1983:86-92)

Iz zgoraj napisanega vidimo, da so bile Tavčarjeve sile usmerjene k pridobivanju svojih somišljenikov glede vprašanja slovenstva in slovenskega naroda, pa tudi protiklerikalizma. Svojo moč je lahko tako s pridom uporabljal zaradi zvenečih imen, ki so mu stala ob strani in so mu izkazovala neizmerno podporo. Tako velika podpora mu je prišla najbolj prav ob spopadih z baronom Winklerjem, kot Slovencem, ki je, po mnenju liberalcev, zatajil svojo narodnost. Njegova zvestoba in karakter sta veliko pripomogla tudi k tako številčni podpori ljudi, s katerimi je delal. Saj bi lahko veliko več njegovih pristašev ob ustanovitvi Ljubljanskega lista prestopilo k novemu izzivu. Raje so ostali pri Ivanu Tavčarju in Slovenskemu narodu, pa čeprav so, v bistvu, le varovali hrbet velikemu govorniku in občasno tudi provokatorju. Zaradi tega so ostajali v senci voditelja in se zadovoljili s sekundarnimi vlogami. Kadar se Tavčar ni čutil dovolj močnega, mu je pri besednem boju na pomoč prihitel Ivan Hribar, ki je v tistem času užival še večji ugled in podporo kot Tavčar.

11.2. PISEC PODLISTKOV

Tavčar je v Slovenskem narodu praktično od začetka svojega pisanja objavljajl svoja literarna dela v različnih podlistkih. Na začetku se je podpisoval s psevdonimom Emil Noel, kasneje pa s svojim pravim imenom ali katerim od svojih manj poznanih psevdonimov. V delih je predstavil tematiko od domačih kmečkih motivov, do konkretnega kritiziranja in satirično - ironičnega kritiziranja takratnega kulturno - političnega položaja.

Najbolj pikro in prodajano satirično delo zagotovo predstavlja povest Izgubljeni bog. Pri opisovanju klerikalne strani je za model vzel kaplana Petra, ki ga je "obogatil" z vsemi možnimi lastnostmi, ki jih je pripisoval duhovniškemu stanu. V tistem času je klerikalni tabor začel snovati telovadno društvo Orel. Hkrati pa so želeli tudi kar se da ukrotiti liberalne trgovce po deželi. Fran Govekar je opravil lektorsko delo omenjene črtice. Ker je satira ljudem ugajala, je posledično poskočilo tudi število naročnikov

Slovenskega naroda. S tem so bili zadovoljni vsi v Slovenskem narodu, še najbolj pa Ivan Tavčar. Zaradi tega so pripravili ponatis satire. Takrat se je tudi prvič zgodilo, da je Tavčar želel 300 goldinarjev honorarja in ga tudi dobil. Lektorju Govekarju je dal 40 goldinarjev, 150 goldinarjev pa je razdelil v tiskarni. V Slovenskem narodu so 21. februarja 1900 kot odmev na tako dobro prodajo zapisali, da gre za povest po resnični zgodbi, ki je povzročila pravo senzacijo na Slovenskem. V povesti naj bi se torej zrcalilo delovanje duhovništva, ki je tej deželi povzročilo neizmerno veliko gorja, zaradi konzervativnega in nazadnjaškega pogleda na svet. Hkrati pa naj bi se v povesti tudi zrcalila pisateljeva religioznost. Kljub kritiki je podal idealno podobo Odrešenika, s čimer je dokazal, da veri ne nasprotuje. Trn v peti je predstavljal duhovniški stan, ki je vero in svoj položaj izrabljal za politično delovanje. Tak stil pisanja je ubral zaradi želje, da se brošura razširi med ljudi. (prim., SN, št. 42, 21.02.1900)

Nekaj dni kasneje, natančneje 28. februarja, je v Slovenskem narodu pisalo, kako so se ljudje dobesedno trgali za omenjeno brošuro in so jo morali ponatisniti, saj so prvo izdajo prodali v nekaj dneh. Veliko ljudi jo je naročilo, da so bolj zagotovo prišli do nje. Zanimivo je tudi dejstvo, da se je brošura širila tudi med konzervativno usmerjenimi ljudmi, k nakupu te brošure so pozivali tudi iz klerikalnega tabora (dr. A. Ušeničnik). Do 13. marca so jo prodali več kot 3000 izvodov in še naprej sprejemali naročila, hkrati pa prosili ljudi, naj malo počakajo in potrpijo, da bodo prejeli svoj izvod. (prim., SN, št. 49, 28.02.1900; SN, št. 53, 13.03.1900; Katoliški obzornik, 1900:187) V Katoliškem obzorniku so zapisali tudi, da v petdesetih letih niso razprodali toliko Prešernovih poezij, kot so Izgubljenega boga v nekaj tednih. Tak uspeh pri prodaji je bila predvsem posledica satiričnosti, ki jo imajo ljudje radi. V takem pisanju priznajo, da je dr. Nevesekdo pravi mojster. Zaradi omenjene povesti se je kasneje, po mnenju Ivana Hribarja, boj med obema političnima taboroma le še zaostril. (Prim., Hribar, 1983:421)

12. REVIJA SLOVAN

Ivan Tavčar in Ivan Hribar sta bila v letih 1884-1887 soizdajatelja politične in leposlovne revije Slovan. Revija je najprej izhajala tedensko, kasneje pa je začela izhajati mesečno. Ivan Tavčar je v drugem letu izhajanja postal njen solastnik, v četrtem letniku pa je začel tudi bolj aktivno sodelovati. List oziroma revija je obravnavala politična, gospodarska, splošno-kulturna in literarna vprašanja. Tudi tu je želel vzbujati narodno zavest in slovansko zavednost. Na začetku svojega izhajanja so se teme v veliki meri nanašale na politična vprašanja, kasneje pa je dobival vse bolj literarno vsebino in je postal literarni list. Ves čas je posvečal veliko pozornost predstavljanju življenja in dela slovanskih ter slovenskih književnikov in tudi ostalih kulturnih osebnosti. V reviji so bili objavljeni tudi članki o aktualnih dogodkih v slovanskem svetu, tekste so obogatili s številnimi slikovnimi prilogami. Revija je bila tako brana in prodirljiva, da je »za hip celo ogrozila kulturno in politično moč Ljubljanskega zvona«. (Bohanec, 1985: 39-40) Zaradi finančnih težav je že po štirih letnikih Slovan prenehal izhajati.

13. OBJAVLJANJE LASTNIH TEKSTOV IN RAZMIŠLJANJ POD PSEVDONIMI

Omenila sem že, da je Tavčar objavljala svoja literarna in satirična dela - razmišljanja večinoma v Slovenskem narodu nekaj malega pa v Zvonu in Strossmayerjevem zborniku. Pri tem se je podpisoval s psevdonimi. Vendar ni ves čas uporabljal istega psevdonima. Tako je poleg psevdonima Emil Leon uporabljal tudi različne šifre in znake. Nekateri psevdonimi sploh niso bili njegovi, temveč jih je "ukradel" drugim piscem, drugi pisci pa so se podpisovali z njegovimi. Zaradi tega je težje ugotoviti, katera dela so resnično sad njegovega pisanja, katera pa so produkt njegovih posnemovalcev (Ivan Železnikar, Miroslav Malovrh, Fran Govekar). Zaradi tega je bilo avtorstvo težko določljivo, saj je bilo težko ugotoviti ali in kdo si je pri kom sposodil psevdonim. V času Tavčarjevega aktivnega sodelovanja v Slovenskem narodu in objavljanju njegovih podlistkov nihče ni vedel oziroma ni smel vedeti, da se pod različnimi psevdonimi skriva ista oseba. Po smrti urednika Slovenskega naroda Josipa Jurčiča je Tavčar za nekaj časa nehal pisati podlistke, kar je posledično privedlo do suhoparnosti in pomanjkanja duhovitosti.

Sledeče psevdonime, šifre in znake je Marja Boršnik pripisala Ivanu Tavčarju: *Admirator, Alfa, B., -B., dr.Ivan Nevesekdo, Gorjanc, Ivan B., Ivan Breščan, Ivan Brežan, Ivan K., Janez Neprošen, K., J.K., J.T., Leo Roman(us), Martin Suhovrhharjev, Nekdo, -n-r., Oni Napovedanič, Pater, -r., -r.-, Raja-titi-gana, Razžaljeni parlamentarec, Repoštev, Silvius (= Leo Romanus), T., Tinče Nazadnjak, -u-, V., XY-h, ?, -, =.* (prim., ur. Boršnik, 1958:400)

Če poskusim predstavljene psevdonime na kratko analizirati ugotovim, da je imel najraje tiste, ki so predstavljali njegovo ime oziroma posamezne črke njegovega krstnega in rodbinskega imena. Pri svojem politično - kritičnih vsebinah je uporabil tudi A (a) in/oziroma Č (č). In sicer Alfa namesto črke A (a) in -u- namesto V, saj se je priimek Tavčar nekaj časa zapisoval kot Taučar.

Tudi svoje krstno ime Ivan, Janez ali vsaj začetnici obeh imen oziroma različne kombinacije črk je rad uporabljal, vendar je na tem mestu potrebna še dodatna

previdnost, saj so psevdonim Ivan uporabljali tudi drugi ustvarjalci tistega obdobja (Janko Kersnik ml.).

Tudi pri podpisovanju s K. je potrebna previdnost, saj se je tako podpisoval tudi dr. Valentin Kosem. Nesporni je podpis Ivan K. Podpisi z B ali -B. in Ivan Breščan, Ivan Brežan se pojavijo po Tavčarjevem nakupu hiše na Bregu 8 (danes št. 10) leta 1888.

Psevdonim Leo Romanus je sestavljen iz Emil Leo, kakor se je podpisoval večinoma pod literarne izdelke. Romanus je dodal kot podkrepitev svojega verskega prepričanja (in je vezan na papeža Leona XIII. Romanus-a).

Poleg omenjenih psevdonimov velja omeniti tudi vse tiste, ki označujejo ugibanje in nedoločenost, le-ti so Dr. Nevesekdo (nekdo, Oni Nepovedanič, XY-h, ?, -, =). Poleg tega nekateri podkrepijo napisano Repoštev in Admirator ali mu nasprotujejo Pater in Tinče Nazadnjak. V času po prvi svetovni vojni je bil najbolj uporabljen podpis Nekdo, s čimer je avtor pokazal na svojo osebno prizadetost, vendar ni predstavljal večjih težav pri razkrivanju identitete pisca.

Avtorstvo Ivana Tavčarja pod vsemi temi podpisi je določljivo na podlagi naslednjih argumentov:

- snovna in motivna sorodnost (podlistki z ljudsko ali avtobiografsko snovjo spominjajo na domače okolje, kjer je odraščal)

- stilna sorodnost (odraža se svojski humor, besedišče, pravopisne in druge značilnosti kot so ločila, pogosti klicaji in pomišljaji, ki na postavljenem mestu nimajo nobene vloge)

- tipične Tavčarjeve značilnosti

- *veselje do zamenjave črk, različne besedne igre z lastnimi imeni* (Rajata-gana= naga ti tiara, Tevs eboran= Narobe svet)

- *izredno poznavanje stare in nove zaveze Sv. Pisma, svetnikov* (Križarska vojska Antona Bonaventure, Velikonočni čudež...)

Na koncu analiziranja Tavčarjevih psevdonimov nameravam na kratko, tudi z vsebinskega vidika, predstaviti eno, po mojem mnenju, boljših Tavčarjevih satir Utopija 4000, pod katero se je podpisal s psevdonimom dr. Nevesekdo.

Podnaslov omenjene satire se glasi »Času primerna povest iz prihodnjih dob po vzoru dr. Ničmaha napisal dr. Nevesekdo.«

Že samo s pomočjo analize podnaslova lahko dobimo vsebinsko podobo dogajanja v dolgi satiri. Besedna zveza »času primerna« pokaže na aktualnost in daje poudarek, da se nanaša na obravnavo sodobne slovenske tematike v tistem času. »Povest iz prihodnjih dob« pomeni v nekem smislu ironično oznanilo, da tematika kaže nasprotje med situacijo v takratnem času in prihodnjimi dogodki. Gre za časovno razliko med dejanskim letom 1891 in prihodnostjo leta 4000. Iz okvirov realnega časa v letu 1891 izstopa ves domišljjsko - utopičen svet. »Dr.Ničmaha« je napad na klerikalca Antona Mahniča in katoliško dogmatičnost, ki je postala vodilna ideologija bojovitega dela klerikalizma. Za poimenovanje Antona Mahniča poleg imena dr. Ničmaha (kar pomeni: nič, ki maha) uporablja v satiri ime Anton od Kala. »Dr. Nevesekdo« je tisti poudarek oziroma tisti psevdonim, ki naredi Tavčarja bolj prepoznavnega kot vnetega borca protiklerikalne ideologije.

Vir idej za omenjeno satiro je nastalo iz Tavčarjeva stiske zaradi bojazni, da bi se izgubile človekove individualne vrednosti in vrednote, svoboda mišljenja in izražanja, hotenja in odločanja, kar bi posledično pripeljalo do odtujitve sebe in narave. Satira je postavljena tako, da zanika svet načel zunaj človeka, a je ravno to glavni razlog, za nastanek težnje po polnokrvnem življenju, ki bi bilo neodvisno od ukazov in želja klerikalnega tabora.

14. IVAN TAVČAR V OČEH SVOJIH SODOBNIKOV

Proti koncu svojega raziskovanja o Ivanu Tavčarju se nameravam ustaviti še pri časopisju, ki je izšlo ob njegovi sedemdesetletnici, ob njegovi smrti in ob njegovi stoletnici rojstva. V člankih lahko razberemo, kakšno mnenje so imeli o njem ljudje, s katerimi je delal, se boril za različne cilje in jim pomagal, nasprotoval ali svetoval pri nastalih problematičnih ter pomembnih situacijah. Poleg tega bom poskusila predstaviti tudi njegovo podobo s pomočjo ljudi, ki so se že ukvarjali z njegovo raznovrstno zapuščino.

14.1. IZIDOR CANKAR

Izidor Cankar je v svojem delu *Obrazi* opisal pogovor z Ivanom Tavčarjem. Iz tega obširnega pogovora lahko zremo marsikaj novega. V mislih imam predvsem stvari, ki nam jih lahko pove le Tavčar sam. Na začetku, ko je bil na prvi stopnici svoje kariere, se ni zadovoljil le z vlogo pisatelja, saj je hotel več. V njem je bila namreč zelo naprednjaška prepričanost. Saj je bil že v njegovem času, na določenih postavkah v Ljubljani, številčno bolj zastopan liberalizem. Romantična dela, ki so opisovala ljubezen niso bila priljubljena, saj jih je konzervativna stran razglašala za pohujšljive. Zanimivo je, da je ravno v tem času pogosto zahajal k stricu Antonu Tavčarju, ki je bil župnik na Raki. Na obisk je zahajal ves čas svojega gimnazijskega šolanja in kasneje študija na univerzi. Pravi, da je bil najbolj zanimiv čas, ko je bil Žgur kaplan pri njegovem stricu. Tavčar o tem pripoveduje: »Pri mizi smo se neprestano pričkali: jaz sem bil Mladoslovenec, onadva Staroslovenca. Živelimo v največjem političnem in tudi literarnem prepiru; onadva sta trgala moje spise, jaz pa sem v preroškem duhu oznanjeval, kako bo "liberalna" ideja pretresla vso Slovenijo ter prišla do končne zmage. Vzlic temu pa eden brez drugega živeti nismo mogli, in lahko rečem, da mi je ohranil stric ljubezen, Žgur pa prijateljstvo do zadnjega dne življenja!« (Cankar, 1960:146-150)

Pogosto se dogaja, da mladi prinašajo nove ideje, ki so za starejše težko ali nesprejemljive. Vejetno gre za odnos, kaj pa vi mladi veste, saj še niste izkusili življenja. Starejši, ki so bolj izkušeni, pa se ne želijo prilagajati napredku, saj ga zaradi svoje

navajenosti na obstoječi življenjski ritem vidijo kot nekaj nepreverjenega, slabega. Ta misel se izkaže za resnično, če vzamemo za primer razvoj dogodkov znotraj Tavčarjevih somišljenikov. Med njimi so se pojavili še mlajši social demokrati z Ivanom Cankarjem na čelu. Social demokrati pa so imeli drugačen program, pomembni so jim bili drugačni problemi, imeli so drugačne želje kot liberalci, zaradi tovrstnih odstopanj niso mogli najti skupnega jezika. In posledično tudi Tavčar in Cankar nista našla skupnega jezika pri političnih in tudi kulturnih zadevah.

14.2. SLOVENSKI NAROD

Po Tavčarjevi smrti so v Slovenskem narodu zapisali: *»Dr. Tavčar ni bil politik, katerega uspehe se dojemajo s statističnimi volitvenimi zmagami. ... preko najtežjih časov našega naroda prenesel prapor narodnostne vere ter netel hrepenenje po narodni samostanosti... V tesni zvezi s temi cilji je liberalno Slovenstvo zahtevalo popolno laizacijo javnega življenja in ta velika dobrina sodobnega časa se je tudi dosegla v najširšem obsegu. ... v svobodni državnosti dihamo dr. Tavčarja duh: absolutno vlado narodnostnega načela, popolno svobodo notranjega življenja in laično, posvetno ozračje političnega življenja. ... Omejil se je na stoletno stremljenje slovenskega naroda po narodnostni samostanosti in v tem oziru zagovarjal idejo ... s katero je pripravil teren za sedanjo Jugoslavijo in stopil med prave utemeljitelje ... državne svobode.«*²⁷

14.3. LETNO POROČILO 1. MESTNE ŠESTRAZREDNE OSNOVNE ŠOLE V LJUBLJANI

Tu so v poročilu za šolsko leto 1922/23 zapisali, da je bil Tavčar izvrsten pravnik in odličen zagovornik. V času njegovega županovanja se je v Ljubljani povečalo številno osnovnih šol za dve, meščanskih šol za štiri, ukinil je dve nemški šoli in dosegel eno petrazredno manjšinsko šolo za oba spola. Na njegovo pobudo se je bivša mestna višja dekliška šola preoblikovala v dekliški licej, pozneje pa v žensko realno in reformno

²⁷ ZAL ŠKL: ČIT: SN: *Ob obletnici dr. Tavčarjeve smrti*: 20.2.1924:1.

gimnazijo. Poleg tega se je vztrajno zavzemal tudi za gmotne in pravne pravice slovenskega učiteljstva.²⁸

14.4. UČITELJSKI TOVARIŠ

V časopisu Učiteljski tovariš so zapisali, da je bilo učiteljstvo nosilec njegovih idej in da se je ravno z njihovimi skupnimi močmi bil boj proti klerikalizmu. Učiteljstvo, ki je bilo glavni nosilec njegovih idej, je tako ideje razširilo med najširše plasti naroda.²⁹

14.5. FRAN ŠUKLJE

Fran Šuklje je ob Tavčarjevi smrti napisal članek z naslovom Nekaj spominov na prijatelja dr. Ivana Tavčarja. V njem je poudaril, da kljub njunemu političnemu razhajanju želi Tavčarja prikazati kot človeka, ki ga bo pogrešal. Nekoč na magistratu je Tavčar priznal Šukljetu: » ti si edini tedaj imel prav, mi je danes povsem jasno, ali zameriti nam ne smeš, prijatelj, kajti - premladi smo bili!«³⁰ S to izjavo se je Tavčar pokazal v luči, v kateri je znal tudi priznati, da ni nezmotljiv. Nanašala se je na dogodke po letu 1882, ko sta se vneto spopadala zaradi financiranja borih 600 goldinarjev za ne obvezen pouk drugega deželnega jezika. Tavčar je bil proti, Šuklje pa za. Tavčar je priznal, da v tistem spopadu ni prevladoval razum, pač pa mladostna energičnost in trda volja preprečiti nove nemške vplive in dejavnosti. Besedno bitko sta kmalu prenesla vsak v svoj časopis: Tavčar v Slovenski narod, Šuklje pa v Ljubljanski list. Šele čez čas sta spor zgladila in znova postala prijatelja. Hkrati je Šuklje zapisal, da je bil Tavčar eden najzaslužnejših in najbolj plemenitih mož, kar jih je rodila slovenska mati.³¹

14.6. ODVETNIŠKA PISARNA

V njej so zapisali, da se številnim krči srce žalosti ob nenadomestljivi izgubi enega najboljših, najzaslužnejših in najbolj poštenih sinov, ki jih je rodila slovenska zemlja. Smrt je vzela najbolj markantno osebnost slovenske zgodovine, neustrašnega bojavnika

²⁸ ZAL ŠKL: ČIT: Letno poročilo 1. mestne šestrazredne deške osnovne šole v Ljubljani o šolskem letu 1922/23; *Dr. Ivan Tavčar*: 28.6.1923:6,7.

²⁹ Prim. ZAL ŠKL: ČIT: Učiteljski tovariš: *Dr. Ivan Tavčar*: 22.2.1923:1.

³⁰ ZAL ŠKL: ČIT: Socijalna misel I, II, *Nekaj spominov na prijatelja dr. Ivana Tavčarja*: 1923:72-76).

³¹ Prim isto

na pravnem polju, odličnega politika in slovenskega pisatelja, neumornega kulturnega delavca in najblažje čutečega človeka. Poleg tega je kot borec napredne misli postal v domovini oče slovenskega liberalizma. Vendar to še ni vse, saj je bil šesti slovenski odvetnik, ki je uporabljal slovenski jezik kot notranji in zunanji uradovalni jezik. Vzgojil je veliko število odličnih odvetnikov, ki so mu sledili na stanovskem, narodnem in političnem polju ter mu pomagali uresničevati cilje. Primerjali so ga z jutranjo zvezdo - vodnico.³²

14.7. DR. IVAN ŠUŠTERŠIČ

Pri prebiranju časopisja ob Tavčarjevi smrti sem zasledila tudi nekrolog dr. Ivana Šusteršiča, v katerem je zapisal, da je bil pokojni človek v najboljšem pomenu besede, saj je imel blago srce. Poleg tega je poudaril, da je imel veliko nasprotnikov, vendar nobenega sovražnika. Hkrati je omenil tudi njegovo popularnost kot človeka, ki je izvirala iz njegove osebnosti. Popularnost je bila trajna in neodvisna od sreče ali nesreče v politični borbi. Zaradi tega bo spomin nanj živel dokler bo živel slovenski rod.³³

14.8. TUJI ČASNIKI IN ODMEVI

O Tavčarjevi smrti so pisali tudi tuji časniki, hrvaški, nemški, češki, poljski... Zaradi nepoznavanja češčine, poljščine, ruščine sem povzela nekaj misli samo iz tistih časnikov, katerih jezik mi je znan.

V splitski Novi dobi so zapisali, da je Tavčar skupaj s Hribarjem bil titansko bitko za osveščanje in prebujanje domovine. Tavčar je po njihovem mnenju za to najbolj zaslužen otrok, ki se je rodil v Sloveniji v preteklem stoletju. Zapisali so tudi, da je bil vse svoje življenje eden od najbolj aktivnih apostolov narodne enotnosti.³⁴

Podobno so zapisali tudi v zagrebškem dnevniku Riječ, kjer so poudarili, da se je že v svoji mladosti pokazal kot borec za jugoslovansko enotnost in temu svojemu vodilu ostal

³² prim. ZAL- ŠKL: ČIT: Odvetniška Pisarna: *Dr. Ivan Tavčar*: 1923:2,3,5.

³³ Prim. ZAL ŠKL: ČIT: Dnevnik: *Dr. Ivan Tavčar*: 20.2.1923:1.

³⁴ Prim. ZAL ŠKL: ČIT: Novo doba: *Dr. Ivan Tavčar*: 20.2.1923:1.

zvest skozi vse življenje. Poudarili so tudi, da je vse, kar se je pomembnega zgodilo v Sloveniji za slovenski narod, povezano z imenom dr. Ivana Tavčarja.³⁵

Zanimivo so ob njegovemu spominu napisali v časopisu Hrvat. Med drugim lahko zasledimo, da ima Tavčar velike zasluge, da so Slovenci iz Koroške, Kranjske in Štajerske nastopili skupaj kot Slovenci v dunajskem parlamentu (in ne kot Korošci, Kranjci ali Štajerci). Tavčarjev odnos do Hrvatov je bil tudi dober, saj se je zavzemal za najožjo skupnost med Slovenci in Hrvati. Hkrati pa so mu Hrvati predstavljali pomemben most pri odnosih med Slovenci in Srbi.³⁶

14.9. POVZETEK POMEMBNEJŠIH NEKROLOGOV

V Slovenskem narodu so naredili povzetek člankov ob Tavčarjevi smrti.

Tako so v Slovencu zapisali, da je bil poštenjakar, kot jih je malo. Vendar so zapisali tudi, da je Tavčar s svojimi privrženci nenehno metal polena pod noge klerikalni strani. Kot človek je bil odkrit, imel je blago srce zaradi teh lastnosti je užival spoštovanje vseh, ki so ga poznali.

V Jutranjih novostih so zapisali, da je bil najbolj zaslužen za osvobajanje in združevanje jugoslovanske domovine. Bil pa je tudi odličen politik in slovenski pisatelj.

V Jutru so označili Tavčarja kot borcu za svobodomiselne ideje.³⁷

Iz zgoraj povzetih člankov in nekrologov³⁸ lahko razberemo, da je Tavčarjeva smrt sprožila velik val pisanja o njegovem osebnem značaju, javnem delovanju na političnem in tudi kulturnem področju. Vsi članki so omenjali tako njegovo neumorno bitko za slovenski jezik, kot tudi njegov interes za razvoj slovenske kulture nasploh. Poleg tega niso pozabili zapisati, da je opravljal številne politične funkcije, s katerimi se je boril za razvoj in uveljavitev slovenske kulture. Ob njegovi smrti niso pisali le najpomembnejši domači, slovenski časopisi, pač pa tudi številni manj brani in v manjših nakladah izdani časopisi, tedniki in mesečniki. Tudi tuji časopisi so zapisali nekaj najbolj značilnih

³⁵ prim. ZAL ŠKL: ČIT: Riječ: *Dr. Ivan Tavčar*: 20.2.1923:1.

³⁶ prim. ZAL ŠKL: ČIT: Hrvat:*Dr. Ivan Tavčar*: 20.2.1923: 1.

³⁷ Prim. ZAL ŠKL: ČIT.

lastnosti in dosežkov Ivana Tavčarja. Avtorji teh zapisov so enoglasno poudarjali njegov boj za pravice slovenskega naroda in težnjo po združevanju pod jugoslovansko krono. V svojem življenju se je srečal in sodeloval z ogromnim številom ljudi, zaradi tega je verjetno večina prebivalstva vedela, kdo je Ivan Tavčar ali pa so zanj vsaj slišali. Njegova smrt je pretresla vse njegove bližnje, poslovne prijatelje, znance, nasprotnike in tiste, ki so vedeli, za kaj se je boril, čeprav ga niso nikoli srečali. Ob njegovi smrti je prevladovalo mnenje, da je tako vsestransko usmerjenega človeka oziroma kulturnika in politika zelo težko najti, saj se jih v enem stoletju rodi le nekaj. Pri poskusih orisa podobe Ivana Tavčarja najdemo največ podatkov o njegovem neposrednem javnem delovanju ravno iz spominov ljudi ob njegovi smrti.

Tavčar je ostal zvest slovenski zemlji in pobudam, ki so zagovarjali oziroma zagotavljali razvoj slovenske kulture in slovenskega naroda. Pomembne spremembe so bile vidne predvsem pri razširitvi in obstoju slovenskega jezika, razvoju slovenskega šolstva in ustanavljanju slovenskih šol tudi na podeželju, zagotavljanju enakih pravic in možnosti za vse ljudi... Zaradi svoje vsestranske dejavnosti in številnih funkcij je prisostvoval pri številnih dogovorih in pogajanjih na številnih področjih. Pri svojih govorih je vedno uprl svoje oči na preproste ljudi, ki so bili, zaradi slabše izobrazbe, razgledanosti in posledično manjših možnosti zaposlitve, bolj prikrajšani kot izobraženci in pripadniki avstrijskega rodu. Hkrati pa je verjetno veljalo tudi nepisano pravilo, da kmečki ljudje niso dovolj pametni, da bi lahko odhajali v mesto in puščali za seboj »usojeno«vaško življenje. Na vsak način, a ne za vsako ceno, je želel izboljšati življenjske pogoje slovenskemu narodu in mu skušal predstaviti, da se s skupnimi močmi lahko upre tudi bolj številčnemu in bogatejšemu narodu. Skupaj s svojimi somišljeniki je vodil boj za večjo naprednost in samostojnost. Zaradi tega je prihajal v konflikte z drugače mislečim taborom desničarjev.

Na moje veliko presenečenje mi ni nikjer uspelo zaslediti ničesar, kar bi prikazalo Tavčarja v temni luči. Njegovi nasprotniki so v delih oziroma spominih na Tavčarja le omenjali, v čem so se razhajali. Tiste prave črne pike mi, kljub vsem naporom, ni uspelo

³⁸ Nekrolog je beseda, ki označuje kratke članke o življenju in delu umrlega.

najti. Verjetno bi našla kaj več spotakljivega, če ne bi bilo med drugo svetovno vojno večino spisov in pisem, katere je napisal ali prejel Tavčar, uničenih - zažganih.

15. ANALIZA ANKETE NA TEMO IVAN TAVČAR

Predstavila bom še rezultate ankete, ki sem jo zastavila svojim prijateljem, sorodnikom in znancem, tudi neznancem. Čeprav so jo v veliki meri vzeli s strahom in se je, verjetno, zato tudi izogibali, rekoč: »Kaj pa jaz vem o Ivanu Tavčarju, še tisto, kar sem vedel/a sem že zdavnaj pozabil/a!« ali pa :«Ne bi se rad/a blamirala, daj anketo raje komu drugemu, ki sigurno več ve kot jaz!« ali pa »Saj nisem toliko pameten – pametna, najdi raje koga, ki je bolj razgledan!« ... Kljub vsemu sem prejela 45 izpolnjenih anket. Moram priznati, da sem bila in sem še vedno prijetno, v pozitivnem smislu, presenečena nad dobljenimi rezultati. Izkazalo se je namreč, da Ivan Tavčar in njegovo neliterarno delovanje le nista taki neznanki, kot sem na začetku napačno predvidevala.

Čeprav v anketi nisem najprej postavila statističnih vprašanj, jih nameravam v analizi najprej predstaviti. V anketi je sodelovalo 45 anketirancev, ki so po spolu zastopani:

Spol	Odstotki
Spol	Odstotki
Ženski	55,56%
Moški	44,44%

Starost anketirancev sem razdelila v štiri starostne kategorije in sicer:

Starostna kategorija	Odstotki
18-30 let	11,11%
31-40 let	29,63%
41-50 let	44,44%
51 let in več	14,81%

Starostno kategorijo anketirancev sem poskušala zajeti kar se da široko. Tako sem dobila odgovore širokega kroga ljudi z različnim znanjem in interesi.

Tudi stopnja dosežene izobrazbe ni zanemarljiv podatek. Anketirance sem razdelila v štiri kategorije:

Stopnja izobrazbe	Odstotki
Srednja	37,03%
Višja	3,7
Visoka	44,44%
Univerzitetna	14,81%

Stopnja izobrazbe anketirancev je raznolika. Raznoliki so tudi programi šolanja anketiranih posameznikov in upam trditi, da so analize odgovorov sad objektivnega in splošnega poznavanja Ivana Tavčarja kot kulturno - politične osebnosti.

Po predstavitvi statističnih podatkov sem se posvetila »ta pravim« vprašanjem, ki bodo odgovorili na moji vprašanji, kdo je bil Ivan Tavčar in s čim se je ukvarjal.

Prvo vprašanje, kje in kdaj (vsaj približno) se je rodil Ivan Tavčar?

Prvi del vprašanja, ki se je nanašal na kraj rojstva, so zaznamovali naslednji odgovori:

Kraj	Odstotki
Poljane (nad Škofjo Loko)	55,55%
Visoko	25,92%
Ljubljana ozirna ne vem	18,52%

Več kot polovica anketirancev je pravilno odgovorila na vprašanje, saj so za odgovor zapisali vas Poljane. Preostali so pri odgovoru nekoliko zgrešili rojstno vas, saj so jo zamenjali z Visokim, kjer je Tavčar kasneje kupil dvorec in v njem preživel svoje proste urice in dopust, ni pa se tam rodil. Vendar so kljub temu geografsko gledano kraj rojstva pravilno postavili v Poljansko dolino.

Drugi del vprašanja je bil nekoliko težji, saj me je zanimalo leto, v katerem se je rodil Ivan Tavčar. Tu se dobljene letnice med seboj zelo razlikujejo.

Leto rojstva	Odstotki
1850-1851	40,74%
19.stoletje	25,93%
1825-1880	33,33%

Slaba polovica je leto rojstva 1851 pravilno zapisala. Četrtnina se je zelo znašla, zapisali so 19. stoletje, pri čemer seveda odgovora niso narobe zapisali, vendar predvidevam, da so bila v veliki meri tu že prisotna ugibanja ali povezovanja z ljudmi, ki so v istem času ravno tako literarno ali kako drugače javno delovali. Tretjina odgovorov je bila napačnih, saj so zapisali napačno letnico rojstva, kar je najverjetneje posledica ugibanja. Dopuščam tudi možnost, da so morda Tavčarja zamenjali z drugim ustvarjalcem tistega časa.

Pri drugem vprašanju sem anketirancem ponudila dane odgovore in med njimi so morali določiti pravega. Obkrožiti so morali Tavčarjev poklic.

Poklic	Odstotki
Pisatelj	96,30%
Poslanec	37,04%
Učitelj	7,4%
Pesnik	3,7%
Dramatik, zdravnik	0%

Po pričakovanjih je kar 96,3% anketirancev obkrožilo odgovor pisatelj, presenetljivo veliko jih je obkrožilo tudi odgovor poslanec. To je zagotovo posledica možnosti, da so lahko obkrožili več odgovorov. Vendar sem prepričana, da so anketiranci morali poznati tudi njegovo politično udejstvovanje. Za ostale ponujene odgovore se anketiranci praktično niso kaj dosti zmenili, čprav je Tavčar napisal in objavil tudi nekaj svojih pesmi in eno dramo.

Pri tretjem vprašanju sem preizkušala znanje oziroma spomin na šolske ure knjižnega jezika, saj me je zanimalo, katera dela (naštetih so morali vsaj 3) je napisal Ivan Tavčar.

Literarno delo	Odstotki
Visoška kronika	92,59%
Cvetje v jeseni	74,07%
V Zali	29,63%
Med gorami	18,52%
Izza kongresa	14,81%
Utopija 4000	14,81%

Kot so pokazali odgovori, sta njegovi najbolj znani deli Visoška kronika in Cvetje v jeseni. Ostala dela poznajo kar opazno manj odstotkov anketiranih. Sem pa prijetno presenečena, da so se anketiranci odločili za tako veliko raznovrstnih del. Ostala dela so se kot odgovor pojavila le enkrat ali dvakrat. Ta dela so: Ljubezen nam je vsem v pogubo, Holekova Nežika, Vita Vitae Mea, Šarovčeva sliva, Življenje mojega življenja, Slike z loškega pogorja in Izgubljeni bog. Nekaj odgovorov je bilo tudi napačnih, saj so anketiranci Tavčarju pripisali Desetega brata, Jaro gospodo, Agitatorja in Mejnika. Napačni odgovori so verjetno posledica ugibanja in prepisovanja naslednjega vprašanja, kjer sem ponudila različna literarna dela, med katerimi so morali obkrožiti Tavčarjeva dela. Na drugi del odgovora nisem dobila, z izjemo enega samega, nobenega drugega pisnega odgovora. Ko sem anketirance povprašala, katero delo jim je najbolj všeč in zakaj, sem vedno dobila isti odgovor: Cvetje v jeseni. Razlog za tako odločitev je bil vedno znova isti, ker je bil film tako lep, ker je bila tako lepa zgodba, ker so nastopali dobri ljudje, pa poštene tudi, ker je posneto v lepem okolju, ker opisuje in prikazuje odnose med ljudmi...

Pri četrtem vprašanju so morali anketiranci med danimi naslovi literarnih del obkrožiti Tavčarjeva dela. Zaradi zaprtega tipa vprašanja je bilo odgovorov na vsaki anketi v povprečju kar 4,5.

Literarna dela	Odstotki
Visoška kronika	96,30%
Cvetje v jeseni	92,59%
V Zali	40,74%
Holekova Nežika	22,22%
Kako se mi ženimo	18,52%
Izgubljeni bog, Jara gospoda, Divlji lovec, Ciklama, Deseti brat	14,81%
Jurij Kozjak, Eboran Tevs, Solzice, Tonček	0%

Tudi pri tem odgovoru se je izkazalo, da znanje iz šole še ni povsem tonilo v pozabo. Še vedno sta bila daleč najpogostejša odgovora Visoška kronika in Cvetje v jeseni. Tema deloma sledijo V Zali, Holekova Nežika in Kako se mi ženimo.

Pri petem vprašanju sem spraševala po Tavčarjevi izobrazbi. Zopet sem uporabila zaprti tip vprašanja. Odgovori so sledeči:

Vrsta izobrazbe	Odstotki
Pravnik	85,19%
Duhovnik, učitelj	7,4%
Zdravnik	0%

Tu se je večina anketirancev odločila za pravnika, kar je po mojem mnenju asociacija na film Cvetje v jeseni, ko Tavčar v filmu odigra glavno vlogo ljubljanskega odvetnika, ki preživi svoj letni dopust na deželi in se zalubi v preprosto kmečko dekle Meto. Čeprav film ni avtobiografski, ampak je posnet po povesti Cvetje v jeseni, menim, da anketiranci vsaj v večini primerov tega niso vedeli, kar se je najbolj pokazalo pri odgovoru na 10.a vprašanje.

Pri naslednjem vprašanju sem postavila trditev, da je bil Ivan Tavčar ljubljanski župan. Zato me je najprej zanimalo koliko let. Dobila sem sledeče odgovore.

Število let županovanja	Odstotki
10	37,04%
Ne vem	25,92%
8	14,81%
Več kot 3 leta, 5,6,12 let	22,23%

Tudi tu sem dobila presenetljivo veliko pravih odgovorov, saj je dobra tretjina anketirancev pravilno zapisala 10 let. Menim, da so za število let županovanja vedeli, dopuščam tudi možnost, da so sklepali na podlagi znanja, da so bili v Tavčarjevem času županski mandati dolgi 5 let.

Zanimalo me je, kaj pomembnega je naredil Tavčar kot župan za Ljubljano. Dobila sem sledeče odgovore:

Kot župan naredi za Ljubljano...	Odstotki
Ne vem	70,37%
Duhovno življenje (plesi...)	11,11%
Šolstvo	11,11%
Slovenski jezik, kultura, urbanizem	3,7%

Tu se je prvič pokazalo, da so mnenja anketirancev deljena. Nekateri so tisti čas in dogajanja v tistem času, predvsem boj za slovenske zadeve, enostavno povezali s Tavčarjem. Kar se tiče dela na urbanističnem področju mesta je to domena župana in ljudi v mestnem svetu. Kar se tiče dela na področju kulture, slovenskega jezika, šolstva pa so to le teme, za katere so se slovenski veljaki borili praktično skozi celo 19. stoletje in na začetku 20. stoletja. Druga polovica anketirancev pa je ostala brez odgovora, kar je verjetno posledica slabšega poznavanja splošne zgodovine slovenskega naroda.

Pri sedmem vprašanju so me zanimali Tavčarjevi kulturno - politični nazori in za kaj se je zavzemal.

Interesi	Odstotki
Naprednjaštvo	44,44%
Ne vem	33,33%
Več pravic revnim, preprostim, slovenstvo	11,11%

Poleg zgoraj zapisanih odgovorov so se pojavljali še posamični odgovori, kot so: oživitev podeželja, protiklerikalni nazori, preziranje nemške buržuazije in meščanstva. Tudi pri teh odgovorih mislim, da so posledice dogajanja v filmu Cvetje v jeseni in ne toliko poznavanja Tavčarjevih nazorov.

Pri osmem vprašanju sem se ustavila pri Tavčarjeven podpisovanju del s psevdonimi. Zaradi težje prepoznavnosti avtorstva satirično - kritičnih spisov se je Ivan Tavčar podpisoval s psevdonimi. Zanimalo me je katere psevdonime bodo anketiranci prepoznali.

Psevdonim	Odstotki
Ne vem	55,55%
Dr.Nevesekdo, Ivan B. , Razžaljeni parlamentarec	18,52%
Emil Noel	7,4%
HY-X, AŽ, Duhovnik	3,7%

Na moje veliko presenečanje se je zelo malo anketirancev odločilo za psevdonima dr. Nevesekdo in Emil Noel. Sama sem namreč za oba psevdonima izvedela že v osnovni šoli. Sem pa zelo vesela, da so se anketiranci odločili tudi za Tavčarjeve psevdonime, kot so Ivan B., Razžaljeni parlamentarec in HY-X. Čeprav dopuščam možnost, da gre sodeč po odstotkih, bolj za slučajne odgovore kot znanje oziroma poznavanje psevdonimov.

Zanimala me je tudi Tavčarjeva politična usmerjenost (liberalno, konzervativno, nekje vmes). Tu sem dobila pričakovane odgovore.

Politična usmerjenost	Odstotki
Liberalno	77,77%
Nekje vmes	14,81%
Klerikalna	3,4%
Ne vem	3,4%

Pri tem vprašanju je z veliko večino »zmagal« odgovor liberalno. Zakaj se je večina anketirancev tako odločila, je težko z zagotovostjo zapisati. V skladu s pričakovanji so odgovori črpani iz poznavanje literarnih del, v katerih je hote ali nehote odkrival svoje napredne nazore in ideje. Tudi samo poznavanje slovenske zgodovine je lahko pripomoglo k oblikovanju odločitve za liberalno usmerjenost. Kot predstavnik liberalne stranke – Narodno napredne stranke je večkrat javno predstavljal interese somišljenikov.

Zaradi pestrega javnega življenja je imel malo časa za svoje privatno življenje, ta čas je največkrat porabil za pisanje svojih literarnih del. Zanimalo me je, kaj predvidevajo oziroma vedo anketiranci o njegovem privatnem življenju. Dobila sem zelo zanimive odgovore. Pa si jih oglejmo:

Vprašanje- trditev	Da	Ne	Ne vem
Ali je bil poročen?	51,85%	40,74%	7,4%
Ali je imel kaj otrok?	37,04%	40,47%	22,22%
Navezan na domači kraj.	96,30%	0%	3,7%
Kupil hišo od Slovenske matice	48,15%	14,81%	33,33%
Bil neprijubljen med ljudmi	40,74%	44,44%	18,52%

Pri vprašanju o zakonskem stanu je polovica anketirancev odgovorila z da, vendar jih je tudi 41% odgovorilo z ne. Odgovor ne je bil, kot sem iz kasnejših pogovorov izvedela posledica dogodkov in konca v filmu Cvetje v jeseni, saj so mi vsi rekli: »Kako naj bi bil pa poročen, saj je Meta ja umrla?«.

Glede na odgovor na prvo vprašanje so sklepali, da tudi otrok ni imel, saj vendar ni bil poročen. Odgovori »da« so posledica razmišljanj, saj ima lahko vsak vsaj enega otroka, ne glede na to ali je poročen ali ne.

O navezanosti na domači kraj ni dvomil praktično nihče, saj se lahko iz njegovega literarnega pisanja izlušči tak zaključek. Poleg tega je bilo videti že pri predhodnih odgovorih, ki kažejo na poznavanje tematike dela in filma Cvetje v jeseni, da drugače ne more biti.

Glede hiše, ki naj bi kupil od Slovenske matice, so anketiranci, ki so odgovorili z »da« vedeli, nekateri pa so predvidevali, da mora že biti kaj na tem, drugače ne bi zastavila takega vprašanja.

Zadnja trditev, v kateri sem spraševala o Tavčarjevi nepriljubljenosti med ljudmi je za slabe 4% pretehtala na stran priljubljenosti. Pri sami trditvi sem postavila past, na katero se je ujelo kar nekaj anketirancev. Zapisala sem namreč, da je bil nepriljubljen med ljudmi. Kot so mi kasneje priznali anketiranci so hitro in površno prebrali trditev in posledica je bil tudi odgovor. Ko sem se z njimi ob vračanju ankete pogovarjala so dejali, »O saj je bil priljubljena, a ne?« Na vprašanje kako, da je obkrožen odgovor da, pa so dejali, da niso tako mislili in da sem jih speljala na led. Sama postavitev spornega vprašanja je bila namenska, saj sem se želela prepričati, ali so anketiranci z mislimi dejansko pri vprašanjih ali pa odgovarjajo impulzivno in avtomatično, ne da bi zbrano prebrali vprašanje. Izkazalo se je, da sem pravilno predvidevala.

V zadnjem resnem vprašanju me je zanimalo, ali anketiranci poznajo katerega od časnikov, ki so izhajali v Tavčarjevem času. Dobila sem raznolike odgovore:

Časnik	Odstotek
Ne vem	40,74%
Slovenec	25,93%
Ljubljanski zvon, Zvon	22,22%

Slovenski narod, Dom in svet, Čebelica	14,81%
Domači prijatelj, Pratika	7,4%

Anketiranci so poznali kar veliko časnikov, ki so izhajali v času Tavčerjevega kulturno – političnega delovanja. Zaradi tega dopuščam možnost, da odgovori niso le sad poznavanja literarnih del, pač tudi slovenske zgodovine, morda tudi same kulture. Nekateri so jih v odgovor napisali več, drugi samo enega. Sama sem bila prijetno presenečena, kajti za marsikateri časopis sem izvedela šele iz anket, da je izhajal v tistem času. Največ anketirancev je poznalo klerikalni časnik Slovenec in Dom in svet, pa tudi liberalni Slovenski narod in literarni Ljubljanski zvon. Poleg teh so zapisali še Zvon, Čebelica (le ta je že prej nehala izhajati), Domači prijatelj in Pratika. Kar se Pratique tiče, sem kasneje ugotovila, da enkrat letno izhaja že iz Vodnikovih časov. Poleg omenjenih časnikov so anketiranci zapisali še naslednje: Zora, Slovenski glasnik, Slovenka, Svoboda, Naprej, Kuharske bukvice, Rdeči prapor in Delavec.

15. ZAKLJUČEK

V svojem zaključnem razmišljanju bi rada najprej zapisala, da sem na svoje veliko presenečenje uspela najti veliko raznolikih podatkov o pisatelju Ivanu Tavčarju. Ivan Tavčar ni bil le pisatelj in župan mesta Ljubljane, kot je večini poznan. Bil je tudi odvetnik, poslanec v različnih parlamentih (Deželni zbor Kranjske, Kraljevina SHS, deželni poslanec na Dunaju ...), urednik in pisec člankov v Slovenskem narodu, član številnih bolj ali manj znanih društev (Akademski klub Slovenija, Slovenska matica, Sokol...). Za njegovim imenom se skriva eden največjih borcev za slovenski jezik na številnih področjih. Ob odkritju Prešernovega spomenika v Ljubljani je bil slavnostni govorec, v času svojega županovanja je pomagal deželnemu gledališču in gledališkim ustvarjalcem.

Največ svojih naporov je usmeril v boj za povečanje splošne rabe slovenskega jezika v deželnem zboru, šolstvu, literarnem ustvarjanju in pravnem področju. Zavzemal se je za ustanovitve šol, izboljševanje šolskega sistema in izboljšanje položaja slovenskih učiteljev.

Če skušam strniti občutja in vtise, ki so se mi izoblikovali skozi iskanje virov in pisanje dela, lahko rečem, da tako vsestransko aktivne in bojevite osebnosti, kot je bil Ivan Tavčar od realistično -romantičnega pisatelja zagotovo nisem pričakovala. Prepričanje, da je podoba o Ivanu Tavčarju ustvarjena skozi prebiranje in gledanje filma Cvetje v jeseni edina možna in edina prava, se je izkazala za napačno. Vsak dan mi je, med obiskovanjem različnih arhivov in med pridobivanjem novih podatkov, prinesel nova presenetljiva spoznanja in podatke. Tako je bilo potrebno nenehno prilagajati podobo romantičnega pisatelja Ivana Tavčarja pridobljenim podatkom. Ugotovila sem, da svojega »jezika« ni uporabljal nenamensko, pač pa je vedno znal stvari, za katere se je zavzemal, podkrepiti s trdnimi dokazi, zaradi katerih je svoje nasprotnike hitro utišal in stisnil v kot. Vsakič, ko sem šla na »teren«, sem pričakovala, da bom našla kakšno črno liso, s katero bi lahko njegovo svetlo podobo očrnila, a mi to ni uspelo. Res je, da si je bil s klerikalno strujo v parlamentarnih obravnavah nenehno v laseh, vendar so bila ta nasprotovanja zgolj sad različnega političnega prepričanja. Tavčarja so se ob smrti

spominjali kot celovite osebnosti in ne kot političnega nasprotnika, zato najverjetneje niso napisali ničesar »pikantnega«.

Pri svojem delovanju in govorjenju je vedno znova deloval zelo samozvestno in nepredvidljivo, da so tudi morebitni nasprotniki v njem iskali zgled za prepričljivo javno nastopanje. Strinjam se s predhodnjimi pisci in raziskovalci, da je bil v svojih dejanjih tudi trden in neomajan, kratka osebnost, ki je predstavljala gorenjsko trmo, vztrajnost in večnost.

Kakorkoli že, skozi spoznavanje vsestranske podobe Ivana Tavčarja sem ugotovila, da je povezovanje vseh sfer javnega življenja potrebno, če ne že nujno, za uspešno delovanje, premagovanje svojih nasprotnikov in uveljavljanje svojih idej. Saj s tem, ko človek pozna veliko ljudi, lažje dobi več informacij, občasno tudi zaupnih, ki mu pomagajo pri oblikovanju različnih predlogov. Hkrati večje število informacij zagotavlja boljše poznavanje razmer in vedenje, kje so stvari že dovolj zrele za njihovo izpeljavo.

Zanimivo se mi zdi tudi dejstvo, da je naš kulturnik in politik kljub vsej blaginji, ki jo je užival v mestu Ljubljana, redno odhajal na dopust na Visoko, kjer si je leta 1893 kupil dvorec, kljub dejstvu, da je bil izven mesta socialni položaj slabši. V svojih delih je, zanimivo, le površno opisal realno sliko vaškega življenja, predvsem v smislu socialnega pomanjkanja. Na to temo je kar »pozabil« in opisoval druge stvari. Verjetno je to posledica njegovega življenjskega optimizma in zaljubljenosti v domači kraj in preproste, kmečke ljudi. Morda je zaradi preobilice dela in aktivnosti ravno v kmečkem človeku sprevidel tisto svobodo in svobodno odločanje, ki ga je pogrešal v mestu.

Na kratko bom povzela še rezultate anketeo poznavanju Ivana Tavčarja, z odgovori, ki so pri vsakem vprašanju dobili največ odstotkov. Sodelovalo je 45 anketirancev različnega spola, nekoliko več žensk kot moških, različnih starostnih kategorij in stopnje izobrazbe. Podoba Ivana Tavčarja iz dobljenih odgovorov je: rodil se je v 19. stoletju v Poljanah nad Škofjo Loko. Bil je pisatelj, ki je napisal, med drugim, Visoško kroniko in Cvetje v jeseni. Poleg pisateljevanja je bil 10 let župan mesta Ljubljane. Zavzemal se je za napredna, liberalna načela. Nakoliko manj poznano je njegovo podpisovanje z različnimi psevdonimi, kljub temu je najbolj znan Dr. Nevesekdo, Ivan B. in Razžaljeni parlamentarec. O njegovem zasebnem življenju so anketiranci zapisali naslednje: bil je poročen, a ni imel otrok. Kupil je hišo od Slovenske matice. Bil priljubljen med ljudmi in

navezan na domači kraj. V času njegovega življenja so izhajali številni časopisi, najbolj poznani sta Slovenec in Slovenski narod. Rezultati so pokazali kar dobro poznavanje Ivana Tavčarja in obdobja v katerem je živel. Poznavanje izhaja verjetno še iz šolskih klopi in učnih ur slovenskega jezika in zgodovine.

Na koncu bi rada priznala, da sem ob iskanju podatkov za svoje delo zelo uživala. Nikoli nisem vedela ali bom sploh kaj uporabnega našla, bodo dobljene informacije nekaj novega ali pa kaj takega, kar sem odkrila že kje drugje. Svojevrsten užitek mi je predstavljalo tudi brskanje med zaprašenimi okoli 100 let starimi listinami, saj sem mimogrede prebrala kakšno, za temo diplomskega dela, nepomembno stvar. Prvič sem se lahko tudi na lastne oči prepričala o lepoti in čitljivosti pisave v uradnih dokumentih. Priznati moram, da je bila velika večina pisanih dokumentov lahko berljiva, občasno sem imela težave zaradi narečja in kakšne besede, ki dandanes ni več v uporabi. Pisarji so si morali za pisanje teh dokumentov vzeti kar nekaj časa, saj so svojo pozornost namenjali tudi izgledu same inicialke.

Naj ob koncu zapišem le, da najverjetneje ostali »dolgočasni« pisatelji in pesniki, pa dramatik, zgodovinske osebnosti... skrivajo za svojo znano platjo še veliko neznanega, a zanimivega. To neznano je vredno raziskovati, kajti v mojem primeru se je izkazalo, da sem Ivana Tavčarja v šolskih klopih spoznala le v grobem, površno in kot osebnost nepopolno. Nikoli ga niso omenili na različnih proslavah. Poraja se mi vprašanje zakaj ni skoraj nikjer omenjen kot pokončen mož in borec za slovensko besedo? Ali je zgodovina res dopustila, da so tako veliki možje le še v arhivih in muzejih. Zakaj te velike može ne prikažejo v celovitejši luči, kot narodov zaklad in narodova prava zgodovina, rečem lahko dediščina. Slovenci se, žal, premalo ukvarjamo s tem in premalo cenimo kar je naše – slovensko. Veliko zanimivosti, odkritih v arhivih in muzejih, sem našla in predstavila v svojem delu. Vem, da čisto vsega o Ivanu Tavčarju kljub prizadevnemu delu nisem predstavila. Upam, da sem uspela bolj podrobno sestaviti mozaik in s tem predstaviti pisatelja Ivana Tavčarja še z drugih, večini manj znanih zornih kotov.

Prizadevala sem si napisati berljivo in zanimivo delo, ki bo morebitnega bralca učilo in zabavalo. Ob spoznavanju, danes spoštovanega kulturnika in politika, ki ni – kot mnogi drugi – trpel pomanjkanja in zato že zgodaj zbolel in umrl, ampak je doživel, za tiste čase, visoko starost 72 let. Naj zaključim z naslednjo mislijo: rodil se je v leseni, s slamo

kriti koči, a umrl je kot lastnik mogočne hiše in posesti na Visokem ne daleč od svojega rojstnega kraja. S tem sem želela le poudariti, da je s trdim delom v življenju uspel doseči blaginjo in se odtrgal revščini, v katero se je rodil.

17. SEZNAM LITERATURE

17.1. ARHIVSKI VIRI

1. Arhiv Republike Slovenije, AS 621, Fond Slovenske matice, dokument 1, št.564 (po stari numeraciji).
2. Zgodovinski arhiv Ljubljana - enota Ljubljana: Rokopisne knjige, COD III; 70.
3. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Ljubljana: Rokopisne knjige, COD III; 71.
4. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Ljubljana: Rokopisne knjige, COD III; 72.
5. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Ljubljana: Rokopisne knjige, COD III; 73.
6. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Ljubljana: Rokopisne knjige, COD III; 77.
7. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Ivan in Franja Tavčar: Tavčarju za 70. rojstni dan.
8. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja:
9. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Letno poročilo 1. mestne šestrazredne deške osnovne šole v Ljubljani o šolskem letu 1922/23, 28.06.1923.
10. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Ljudski dnevnik: št.16, 20.02.1923, leto I.
11. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Novo doba št. 42, 20.02.1923, leto 42.
12. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Odvetniška pisarna: št. 4,5, april 1923, leto X.
13. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Riječ: št.41, 20.02.1923, leto IV.
14. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Slovenski narod, št.42, 20.02.1923, letnik LVII.
15. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Slovenski narod, št.43, 21.02.1923, letnik LVII.

16. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Socijalna misel, št.3, 1923.
17. Zgodovinski arhiv Ljubljana – enota Škofja Loka: Časopisje ob 70 letnici in smrti Dr. Ivana Tavčar-ja: Učiteljski tovariš, št. 8, 22.02.1923, leto LXIII.

17.2. OBJAVLJENI VIRI

1. *Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani*, 30. zvezek, 10.10.1889-23.11.1889.
2. *Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani*, 33. zvezek, 9.9.1892-19.5.1893.
3. *Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani*, 34. zvezek, 28.12.1893-17.2.1894.
4. *Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani*, 35. zvezek, 28.12.1894-16.2.1895.
5. *Obravnave deželnega zbora Kranjskega v Ljubljani*, 38. zvezek, 28.12.1896-6.3.1897.
6. ur. Boršnik M., 1951: *Zbrana dela 1; Ivan Tavčar*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
7. ur. Boršnik M., 1952: *Zbrana dela 2; Ivan Tavčar*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
8. ur. Boršnik M., 1958: *Zbrana dela 7; Ivan Tavčar*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.
9. ur. Boršnik M., 1959: *Zbrana dela 8; Ivan Tavčar*, Državna založba Slovenije, Ljubljana.

17.3. ČASOPISJE

1. Dom in svet, 1905, letnik XVIII
2. Domoljub, št. 18, 21.9.1905, leto XVIII
3. Katoliški obzornik, 1900.
4. Naglič, M.(2001a): *Po ljudeh gor, po ljudeh dol*; Gorenjski glas, št. 68, 31.08.2001, str.17.
5. Naglič, M.(2001b): *Po ljudeh gor, po ljudeh dol*; Gorenjski glas, št. 69, 04.09.2001, str.9.

6. Naglič, M.(2001c): *Po ljudeh gor, po ljudeh dol*; Gorenjski glas, št. 70, 07.09.2001, str.6.
7. Naglič, M.(2001č): *Po ljudeh gor, po ljudeh dol*; Gorenjski glas, št. 73, 18.09.2001, str. 9.
8. Naglič, M.(2001d): *Po ljudeh gor, po ljudeh dol*; Gorenjski glas, št. 77, 02.10.2001, str. 9.
9. Naglič, M.(2001e): *Po ljudeh gor, po ljudeh dol*; Gorenjski glas, št. 83, 23.10.2001, str. 9.
10. Slovenec, št.206, 9.9.1905, leto XXXIII, II.priloga.
11. Slovenec, št.207, 11.9.1905, leto XXXIII.
12. Slovenski narod, št. 41, 19.2.1896.
13. Slovenski narod, št. 42, 21.02.1900.
14. Slovenski narod, št.49, 28.2.1900.
15. Slovenski narod, št.53, 13.03.1900.
16. Slovenski narod, št. 207, 11.09.1905.

17.4. LITERATURA

1. Benedetič, A. (1981) *Pot do slovenske univerze*. Partizanska knjiga, Ljubljana.
2. Berčič, B. (1971) *Mladost Ivana Tavčarja*. Slovenska matica, Ljubljana.
3. Bergant, Z. (2002/3) Ivan Tavčar in narodno vprašanje. Prispevki za novejšo zgodovino, Ljubljana.
4. Bergant, Z. (2001) *Politični portret Ivana Tavčarja v letih 1894-1918*. Melikov zbornik, ZRC SAZU, Ljubljana.
5. Bergant, Z. (2000) *Slovenski klasični liberalizem:idejno politični značaj slovenskega liberalizma v letih 1891-1921*. Nova revija, Ljubljana.
6. Bohanec, F. (1985) *Ivan Tavčar*. Partizanska knjiga, Ljubljana.
7. Cankar, Izidor (1960) *Obiski/ S poti*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
8. Chevalier, J. in Gheerbrant, A. 1995) *Slovar simbolov*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
9. Hribar, I. (1983) *Moji spomini I*. Slovenska matica, Ljubljana.
10. Janež, S. in Ravbar, M.(1974) *Pregled slovenske književnosti*. Založba obzorja Maribor, Maribor.
11. Kos, J. (1974) *Pregled slovenskega slovstva*. Državna založba Slovenije, Ljubljana.
12. Kos, J. (2001) *Primerjalna zgodovina slovenske literature*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
13. Kramberger, M. (1964) *Visoška kronika*, Literarnozgodovinska interpretacija. Državna založba Slovenije, Ljubljana.

14. Perovšek, J. (2001) *Idejni, družbeni in narodnopolitični nazor Ivana Tavčarja od 1918*. Melikov zbornik, ZRC SAZU, Ljubljana.
15. Perovšek, J. (1996) *Liberalizem in vprašanje slovenstva*. Modrijan, Ljubljana.
16. Perovšek, J. (1998) *Slovenska osamosvojitev v letu 1918*. Modrijan, Ljubljana.
17. Pleterski, J. (1998) *Dr. Ivan Šušteršič*. ZRC SAZU, Ljubljana.
18. Planinšek, M. (1990) *Velika stara sanjska knjiga*. Založba Drava, Celovec.
19. Šuklje, F. (1988) *Iz mojih spominov I*. Slovenska matica, Ljubljana.
20. ur. Bernik, F. (1964) *Slovenska matica 1864-1964*. Slovenska matica, Ljubljana.
21. Tavčar, I. (1883) *Slovenski pravnik; Poduk o najpotrebnejših zakonih*. Družba sv. Mohorja v Celovcu, Celovec.
22. ur. Vidic, M. (1999) *Ilustrirana enciklopedija Slovencev*. Mladinska knjiga, Ljubljana.
23. ur. Voglar, D. (1997) *Enciklopedija Slovenije; Slovan*, 11.zvezek. Mladinska knjiga, Ljubljana.
24. ur. Voglar, D. (1999) *Enciklopedija Slovenije; Tavčar Ivan*, 13.zvezek. Mladinska knjiga, Ljubljana.
25. Valenčič, V. (1989) *Zgodovina ljubljanskih uličnih imen*. Zgodovinski arhiv v Ljubljani, Ljubljana.
26. Varl, F. (1966) *Naši književniki in njihova dela*. Založba obzorja Maribor, Maribor.
27. Verbinec, F. (1971) *Slovar tujk*. Cankarjeva založba, Ljubljana.
28. Vilfan, S. (1996) *Pravna zgodovina Slovencev*. Slovenska matica, Ljubljana.

18. PRILOGE

18.1. SLIKOVNI MATERIAL

Slika št. 1: Dr. Ivan Tavčar³⁹

³⁹ Gorenjski glas, 17.08.2001; št. 64; str.16.

Slika št. 2: Tavčarjev rokopis⁴⁰

⁴⁰ Ur. Voglar, D.:1999, 192.

Slika št. 3: Tavčarjeva rojstna hiša v Poljanah okoli leta 1851⁴¹

Slika št. 4: Tavčarjeva rojstna hiša v Poljanah leta 2002

⁴¹ Gorenjski glas, 21.08.2001; št.65;str.16.

Slika št. 5: Spominsko obeležje na hiši v Poljanah

Slika št. 6: Spominsko obeležje pred hišo v Poljanah

Slika št. 7: Poročna slika Franice Košenini in Ivana Tavčarja 22.maja 1887⁴²

⁴² Gorenjski glas, 26.10.2001;št. 84;str.6.

Slika št. 8: Dvorec Visoko v Poljanski dolini leta 1921⁴³

Slika št. 9: Dvorec Visoko v Poljanski dolini leta 2002

⁴³ Vesna, avgust 1921; št. 3; str. 2.

Slika št. 10: Krajša zgodovina lastnikov posestva na Visokem

Slika št. 11: Kip Ivana Tavčarja, za dvorcem in konjušnico, ki pogleduje proti Poljanam

Slika št.12: Spredaj kip Ivana Tavčarja, v ozadju pobočje z rojstno vasjo Poljane

Slika št.13: Tako imenovani Tavčarjev mlin, ob Poljanski Sori, katerega je zob časa že
dodobra načel

Slika št. 14: Grobnica na Visokem,
v kateri je pokopan Ivan Tavčar
(desno)

Slika št. 15: Spominska plošča
in kip v grobnici (levo)

Slika št. 16: Pogled na posestvo Visoko s hriba, na katerem stoji grobnica. Sprednja hiša je dvorec, poleg je konjušnica in desno kozolec - »topler«.

18.2. ANKETA

1. Kje in kdaj (vsaj približno) se je rodil Ivan Tavčar?

2. Izmed naštetih poklicev obkrožite črko pred pravilnim odgovorom! I. Tavčar je bil...

a)... pesnik	d) poslanec
b)... pisatelj	e) učitelj
c)...dramatik	f) zdravnik

3. Katera njegova dela poznaš? (naštej vsaj 3)Katero ti je bilo najbolj všeč in zakaj?

4. Katera od naštetih del so tudi Tavčarjeva? (obkroži)

a)Izgubljeni bog	f) Jara gospoda	k)Solzice
b)Jurij Kozjak	g)Holekova Nežika	l)Visoška kronika
c)Eboran tevs	h) Kako se mi ženimo	m)Ciklama
d)Sosedov sin	i) Divji lovec	n)Deseti brat
e)Cvetje v jeseni	j) V Zali	o)Tonček

5. Kaj je bil po izobrazbi?

- a)duhovnik
- b)zdravnik
- c)učitelj
- d) pravnik

6. Ivan Tavčar je bil ljubljanski župan

- a) koliko let _____
 - b) kaj je naredil v tem času pomembnega za mesto Ljubljana
-

7. Kakšni so bili njegovi kulturno - politični nazori? Za kaj vse se je zavzemal?

8. Zaradi težje prepoznavnosti avtorstva satirično - kritičnih spisov se je Ivan Tavčar podpisal s psevdomimom. Kateri od spodaj naštetih psevdomimov je/so Tavčarjev/i?

- a) dr. Nevesekdo b) g c) V d) XY-H e)?
f) AŽ g) Ivan B. h) Emil Noel i) Pater j) Alfa
k) Razžaljeni parlamentarec l) Duhovnik m) J.B. n) =

9. Kakšno politično usmerjenost (liberalno, konzervativno, nekje vmes) bi mu pripisal/a?

10. Poleg pestrega javnega življenja je imel nekaj malega časa za svoje privatno življenje, ta čas je največkrat porabil za pisanje svojih literarnih del.

a) Kaj meniš ali je bil poročen?	DA	NE
b) Ali je imel kaj otrok?	DA	NE
c) Navezan je bil na domači kraj.	DA	NE
d) Živel je v hiši katero je kupil od Slovenske matice	DA	NE
e) Bil je nepriljubljen med ljudmi.	DA	NE

11. Napiši kateri časopisi so izhajali v Tavčarjevem času!

Za lažjo statistično obravnavo podatkov, bi prosila, če lahko napišeš še:

12. spol (obkroži) M Ž

13. V katero starostno kategorijo spadaš:

a. od 18-30 let b. od 31 do 40let c. od 41 do 50 let č. 51let in več

14. Vrsta izobrazbe _____